

STRATEGIA POLITYKI SPOŁECZNEJ

WOJEWÓDZTWA
MAZOWIECKIEGO

NA LATA 2021-2030

Łączymy

Aktywizujemy

Wspieramy

Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 została opracowana przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, we współpracy z zespołem ekspertów w zakresie polityki społecznej Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej, kierowanym przez prof. Mirosława Grewińskiego. W skład zespołu weszli: dr Joanna Lizut, dr Ewelina Zdebska, dr Krzysztof Chaczko, Paweł Rabiej.

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Wprowadzenie	6
I. Misja samorządu Województwa Mazowieckiego w zakresie polityki społecznej.....	6
II. Wizja polityki społecznej Mazowsza	7
III. Wartości polityki społecznej Mazowsza.....	8
IV. Podstawy prawne i odniesienia.....	9
V. Ciągłość perspektywy strategicznej.....	11
ROZDZIAŁ I Portret Mazowsza	13
I. Mazowsze „w pigułce”	13
II. Siedem kluczowych trendów dla Mazowsza	20
ROZDZIAŁ II Diagnoza społeczna Mazowsza	23
I. Główne wnioski wynikające z diagnozy społecznej Mazowsza w latach 2010–2021	24
II. Kluczowe obszary wsparcia społecznego na Mazowszu.....	25
III. Wyzwania przyszłości dla Mazowsza – najważniejsze obszary koncentracji działań.....	42
IV. Nowe podejścia i trendy w polityce społecznej – wnioski dla polityki społecznej Mazowsza	55
V. Ocena polityki społecznej na Mazowszu	59
ROZDZIAŁ III Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030	65
I. Założenie Strategii – poprawa życia mieszkańców Mazowsza.....	67
II. Grupy adresatów Strategii Polityki Społecznej Mazowsza 2021–2030.....	68
III. Cele Strategii, priorytety i wskaźniki	70
IV. Sposób wdrażania Strategii oraz ramy finansowe	79
V. Wymiary Strategii	81
VI. Monitoring wdrażania Strategii.....	82
VII. Zasoby instytucjonalne, kadrowe i finansowe	83
VIII. W kierunku współpracy międzysektorowej	84
IX. Zadbajmy wspólnie o mieszkańców Mazowsza	85
X. Działajmy wspólnie, by poprawić jakość naszego życia	87
Zakończenie	88
I. Informacja o procesie tworzenia Strategii	88
II. Źródła danych wykorzystanych w diagnozie społecznej	89
III. Spis tabel, wykresów, map	90

Wykaz używanych skrótów

CUS	centrum usług społecznych
DPS	dom pomocy społecznej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
MASP	Mazowieckie Akademia Sztuki Pomagania
MCPS	Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
MRiPS	Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
NGO	Non-Governmental Organization (pol. Organizacja Pozarządowa)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (pol. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju)
OIK	ośrodek interwencji kryzysowej
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
PCPR	powiatowe centrum pomocy rodzinie
PES	podmiot ekonomii społecznej
POZ	podstawowa opieka zdrowotna
RMR	Region Mazowiecki Regionalny
RWS	Region Warszawski Stołeczny
SWOT	technika służąca do porządkowania i analizy informacji, której nazwa jest akronimem od angielskich słów określających jej cztery elementy składowe (Strengths– silne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse, okazje i Threats – zagrożenia)
ŚDS	środowiskowy dom samopomocy
UE	Unia Europejska
VR	Virtual Reality (pol. wirtualna rzeczywistość)

Wspólnie możemy więcej

W ciągu ostatniej dekady poziom usług publicznych i jakości życia na Mazowszu znacznie się poprawił. Wzrósł także dostęp do nowoczesnych usług społecznych. Nadal jednak stoi przed nami w tej sferze wiele wyzwań, związanych np. z nierównomiernym rozwojem makroregionu, starzeniem się mieszkańców, rosnącą potrzebą opieki nad osobami bezradnymi i niesamodzielnymi, pomocą osobom z uzależnieniami czy problemami psychicznymi lub też wsparciem dla osób, które doświadczają komplikacji zdrowotnych z powodu COVID-19 i innych chorób. To tylko kilka z kilkudziesięciu pilnych i ważnych potrzeb społecznych, na które musimy w najbliższych latach odpowiedzieć.

Chcemy jako władze województwa z jednej strony zadbać o rozwój Mazowsza: o bezpieczeństwo, miejsca pracy, edukację, usługi społeczne i zdrowotne, możliwość rozwoju każdego mieszkańca. Z drugiej zaś – otoczyć jeszcze lepszą opieką osoby, które z różnych powodów i sytuacji kryzysowych potrzebują wsparcia. Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 wskazuje, jak osiągnąć te cele poprzez realizację nowoczesnej, kompleksowej i zrównoważonej polityki społecznej.

Jako mieszkańcy Mazowsza tworzymy dużą, liczącą ponad pięć milionów osób wspólnotę. Jakość naszego życia społecznego zależy nie tylko od działań samorządowych instytucji polityki społecznej, które w sposób profesjonalny oferują wsparcie społeczne. W dużej mierze zależy również od nas samych. Od naszej troski o własne zdrowie oraz o najbliższe nam osoby, od odpowiedzialnych decyzji życiowych. A także od działalności na Mazowszu setek organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej, tysięcy wolontariuszy, od silnych sieci społecznego wsparcia. Od wzajemnej życzliwości i wspierania się na lokalnym poziomie.

Chciałbym, żeby wyzwania społeczne naszego województwa stały się przedmiotem zainteresowania i wspólnej troski wszystkich naszych mieszkańców. Działając razem, jako lokalna czy regionalna wspólnota, będziemy w stanie lepiej im sprostać.

Adam Struzik

Marszałek Województwa Mazowieckiego

WPROWADZENIE

I. Misja samorządu Województwa Mazowieckiego w zakresie polityki społecznej

Misją samorządu Województwa Mazowieckiego w zakresie polityki społecznej jest dążenie do wzmacniania kapitału ludzkiego, społecznego i kulturowego na Mazowszu oraz zapewnienie większej spójności społecznej przez rozwój inwestycji społecznych.

Institucje samorządowe Mazowsza tworzą warunki konieczne do kształtowania wrażliwej, przyjaznej mieszkańcom przestrzeni społecznej, zapobiegania problemom społecznym oraz pomocy osobom potrzebującym wsparcia przez skoordynowane działania na poziomie regionalnym i lokalnym.

Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 jest jednym z narzędzi realizacji tej misji i skupia się na celu głównym – wzmacnianiu kapitału ludzkiego, społecznego i kulturowego, zwiększaniu spójności społecznej przez inwestycje społeczne oraz na trzech celach szczegółowych:

Tabela 1. Cele szczegółowe Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030.

Wykaz	Opis
Cel 1	Zapobieganie pogłębianiu się problemów społecznych poprzez wdrażanie programów i projektów na rzecz ogółu mieszkańców i wybranych grup (w tym mniejszości narodowych i etnicznych) oraz sprawne realizowanie polityki społecznej na Mazowszu
Cel 2	Deinstytucjonalizacja i rozwój spersonalizowanych, zintegrowanych usług społecznych, w tym o charakterze środowiskowym
Cel 3	Inwestycje w służby społeczne oraz zawody pomocowe. Poprawa wizerunku pomocy społecznej

Podmiotem koordynującym wdrożenie Strategii jest Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej. Założenia Strategii będą wprowadzane w życie przez organy i jednostki organizacyjne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie, we współpracy z interesariuszami – organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej.

II. Wizja polityki społecznej Mazowsza

Mazowsze będzie obszarem, którego mieszkańcy cieszą się wysoką jakością życia oraz aktywnie uczestniczą w życiu gospodarczym, społecznym i kulturalnym.

W razie trudnej sytuacji życiowej mogą zaś uzyskać niezbędną pomoc i wsparcie.

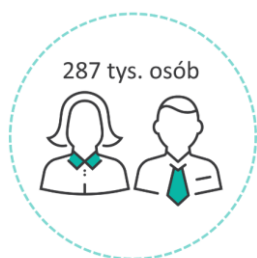
Wizja społeczna naszego województwa to wizja przyjaznych społeczności lokalnych, opartych o zasady współpracy i solidarności społecznej, tolerancji międzykulturowej oraz szacunku. Chcemy, by Mazowsze było miejscem dobrej jakości życia dla mieszkańców w każdym wieku – od najmłodszych do seniorów, z wysokiej jakości usługami społecznymi dostępnymi „blisko domu”. Dążymy do wzmocnienia więzi społecznych, w tym międzypokoleniowych.

Ostatnia dekada przyniosła znaczny rozwój gospodarczy i społeczny Mazowsza:

- spadek bezrobocia i wzrost dochodów mieszkańców
- zmniejszenie poziomu ubóstwa w rodzinach
- zwiększenie zakresu aktywnej integracji i włączenia społecznego
- poszerzenie zakresu realizowanych usług społecznych i ich jakości

Zarazem nadal widoczne są nierówności i negatywne trendy społeczne:

- nierówności społeczne w regionach
- starzenie się populacji, erozja relacji i więzi rodzinnych
- samotność osób starszych, rosnące potrzeby opiekuńcze tej grupy
- problemy związane z uzależnieniami, m.in. od alkoholu, narkotyków oraz uzależnieniami behawioralnymi
- obniżanie się poziomu stanu zdrowia, w tym zdrowia psychicznego młodzieży i dorosłych
- deficyt środowiskowych usług społecznych, oferowanych w miejscu zamieszkania

287 tys. osób
Tyle osób otrzymało na Mazowszu pomoc społeczną w 2020 r.

Najbliższa dekada będzie kluczowa dla rozwoju Mazowsza. Wykorzystamy wszystkie szanse prowadzące do poprawy jakości życia mieszkańców.

Zaplanowane w Strategii Polityki Społecznej działania będą z jednej strony zapobiegać nasilaniu się negatywnych zjawisk społecznych, z drugiej zaś – zapewnią mieszkańcom Mazowsza lepszy dostęp do wsparcia i pomocy społecznej oraz nowoczesnych usług społecznych.

III. Wartości polityki społecznej Mazowsza

Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 będzie realizowana w oparciu o wartości, które są podstawą dotychczasowych działań Samorządu Województwa Mazowieckiego w Warszawie w obszarze polityki społecznej.

Prowadzone w ramach Strategii działania będą:

- wynikać z troski o mieszkańców i wrażliwości na ich potrzeby społeczne
- odpowiadać na zdiagnozowane potrzeby społeczne
- opierać się o kierunki współczesnych badań naukowych i szczegółowe analizy danych
- realizowane w sposób elastyczny i innowacyjny
- realizowane we współpracy i partnerstwie z instytucjami i interesariuszami

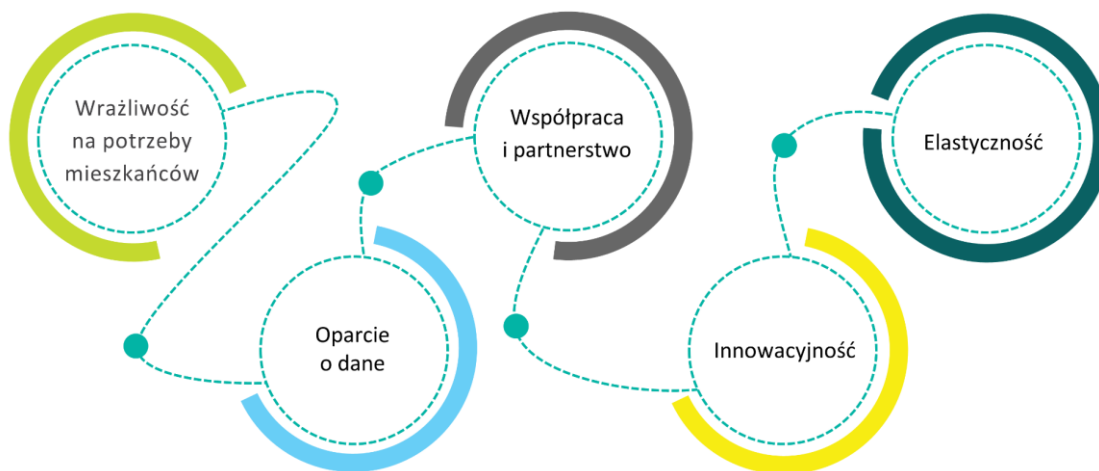

Tabela 2. Działania prowadzone w ramach Strategii.

Działania	Opis
Wrażliwość na potrzeby mieszkańców i lokalnych społeczności	Troska o jakość życia mieszkańców i wspieranie ich w trudnych sytuacjach życiowych to najważniejsza wartość, którą kierują się władze Mazowsza. Instytucje realizujące działania na rzecz mieszkańców podchodzą do potrzeb mieszkańców z empatią, odpowiedzialnością, życzliwością i chęcią zapewnienia wsparcia.
Oparcie o dane	Działania podejmowane w ramach Strategii będą realizowane w oparciu o ustalenia badań naukowych, analizy i dane bazujące na dowodach naukowych (evidence-based policy), w szczególności wiedzę w zakresie polityk społecznych, diagnozy potrzeb, ewaluacje prowadzonych działań i analizy zasobów.

Działania	Opis
Innowacyjność	Podmioty realizujące strategię będą sięgać po innowacyjne, nowoczesne i zarazem sprawdzone rozwiązania społeczne, w tym tworzyć nowe usługi społeczne (social service design), wykorzystywać potencjał technologii oraz realizować wsparcie w partnerstwach i sieciach wsparcia.
Elastyczność	Działania strategiczne będą realizowane w sposób elastyczny, z ukierunkowaniem na cel i swobodą doboru sposobów jego realizacji. Kierunki działań strategicznych będą w razie potrzeby modyfikowane tak, by jak najlepiej dopasować je do potrzeb odbiorców.
Współpraca i partnerstwo	Strategia będzie wdrażana w partnerstwie i współpracy z interesariuszami, z udziałem instytucji rządowych i samorządowych, organizacji pozarządowych, podmiotów społecznych i lokalnych społeczności. Podmioty odpowiedzialne za realizację Strategii będą dążyć do poszerzania sfer aktywności społecznej oraz zwiększania udziału obywateli w tworzeniu i realizacji polityki społecznej.

IV. Podstawy prawne i odniesienia

Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 jest kontynuacją działań prowadzonych w ramach Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2014–2020. Wprowadza również nowe priorytety, wynikające z kierunków europejskiej i krajowej polityki społecznej.

Obowiązek przygotowania strategii wojewódzkich w zakresie polityki społecznej wynika z art. 21 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.). Strategia jest integralną częścią strategii rozwoju województwa obejmującej w szczególności programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, współpracy z organizacjami pozarządowymi. Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030:

- odnosi się do najważniejszych ustaw regulujących obszar pomocy społecznej
- jest zgodna z celami wskazanymi w innych strategicznych dokumentach krajowych i regionalnych
- uwzględnia priorytety następujących dokumentów o charakterze strategicznym:

Tabela 3. Dokumenty o charakterze strategicznym.

Kategoria	Wykaz dokumentów
Strategie Unii Europejskiej i dokumenty międzynarodowe	<ul style="list-style-type: none"> • Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju ONZ 2030: „Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development” • Agenda Zrównoważona Europa 2030 • Filar Spraw Socjalnych i jego 20 kluczowych zasad • Europejska Konwencja o zabezpieczeniu społecznym • Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych • Europejski Kodeks Zabezpieczenia Społecznego • Konwencja ONZ o Prawach Dziecka
Strategie i dokumenty na szczeblu krajowym	<ul style="list-style-type: none"> • Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) • Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) • Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021–2027 z perspektywą do roku 2030 • Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030 • Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 r. Ekonomia Solidarności Społecznej • projekt Strategii rozwoju usług społecznych, polityka publiczna na lata 2021–2035
Strategie i dokumenty na szczeblu regionalnym	<ul style="list-style-type: none"> • projekt Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze • Wojewódzki Program Polityki Senioralnej na lata 2019–2021 dla województwa mazowieckiego • Wojewódzki Program Pomocy i Oparcia Społecznego dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi na lata 2018–2022 • Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Województwa Mazowieckiego na lata 2022–2025 • Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2025 • Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2025 • Wojewódzki Program Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na Rzecz

Kategoria	Wykaz dokumentów
	<p>Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych w Województwie Mazowieckim na lata 2022–2025</p> <ul style="list-style-type: none"> • Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021–2030 • kolejne programy wojewódzkie w zakresie kwestii społecznych wymienionych powyżej do 2030 roku
Inne dokumenty, wytyczne i standardy	<ul style="list-style-type: none"> • inne dokumenty strategiczne – europejskie, krajowe i regionalne, tworzone m.in. na potrzeby programowania pomocy unijnej • wytyczne, które mają zapewnić koordynację i jednolity sposób realizacji zadań (na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym)

V. Ciągłość perspektywy strategicznej

Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 jest kontynuacją działań prowadzonych w ramach Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2014–2020, a także działań podejmowanych w poszczególnych programach wsparcia adresowanych do konkretnych grup mieszkańców. Dekada ta była okresem znaczącego rozwoju usług społecznych na całym obszarze makroregionu.

Jak wynika z regularnego monitoringu strategii realizowanej w latach 2014–2020, znacznie rozwinęły się na Mazowszu zakres i formy wsparcia mieszkańców. Zorganizowano nowe usługi społeczne, realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Władze samorządowe prowadziły również szeroką politykę informacyjną, pozwalającą mieszkańcom na skorzystanie z różnych form wsparcia. Testem przygotowania i elastyczności do nowych wyzwań społecznych stała się m.in. pandemia SARS-CoV-2, która wymagała szybkich i adekwatnych form wsparcia.

Wdrożenie zaplanowanych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2014–2020 działań, wraz z innymi czynnikami wynikającymi m.in. z koniunktury gospodarczej i realizacji innych polityk sektorowych, dało efekty w postaci:

1. Zmniejszenia stopy bezrobocia z 10,8% (2012) do 5,2% (2020).
2. Zmniejszenia liczby osób korzystających ze wsparcia z powodu bezrobocia z 64,5 tys. (2012) do 30,1 tys. (2020), przy jednoczesnym wzroście liczby mieszkańców w opisywanym okresie.
3. Poprawy warunków życia i wsparcia społecznego, dzięki czemu liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa spadła z 83,8 tys. do 48,7 tys.

4. Wspierania społecznego w różnym zakresie, bezpośredniego lub pośredniego, kilkuset tysięcy osób rocznie (w 2020 r. 502 tys. osób).
5. Znaczącej poprawy sytuacji w zakresie ochrony macierzyństwa i wielodzietności – liczba rodzin korzystających z pomocy spadła odpowiednio z 13,1 (2012) do 8,4 tys. (2020) w zakresie ochrony macierzyństwa) i z 8,5 tys. (2012) do 5,5 tys. (2020) z powodu wielodzietności.
6. Poprawy sytuacji rodzin dotkniętych bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego: w 2020 r. ich liczba wyniosła 17,2 tys., w 2012 wynosiła 29,6 tys.
7. Objęcia w latach 2014–2020 działaniami informacyjnymi i upowszedniającymi 100% gmin i powiatów województwa mazowieckiego w temacie dobrych praktyk w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom. Działania te realizowano zarówno w postaci organizacji wielu specjalistycznych: szkoleń, konferencji oraz działań w ramach kampanii prowadzonej na Mazowszu pn. „Porozumienie dla trzeźwości”, jak również poprzez wydawanie specjalistycznych publikacji adresowanych do różnych grup zawodowych zajmujących się profilaktyką uzależnień z terenu Mazowsza. Dodatkowo działania upowszechniające i informacyjne realizowane były w ramach corocznego programu współpracy samorządu województwa mazowieckiego z organizacjami pozarządowymi.

Zostały wprowadzone nowe rozwiązania, np. Mazowiecki Barometr Ubóstwa i Wykluczenia Społecznego (wskaźnik regularnego i cyklicznego pomiaru zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym), czy Obserwatorium Integracji Społecznej przekształcone w Wydział Badań Społecznych.

Intensywnie szkolone były kadry pomocy społecznej, m.in. w zakresie włączenia społecznego i walki z ubóstwem (1 tys. osób), pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla dzieci (2,4 tys. osób), wspierania aktywności społecznej i zawodowej osób 50+ (2,1 tys. osób), promowania i wspierania ekonomii społecznej (1,8 tys.), tworzenia miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej (1,1 tys.), zawierania partnerstw samorządów z organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej (2,2 tys.), jak również szereg szkoleń z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom (np. dialog motywujący, komunikacja w rodzinie, przygotowanie do pracy z dzieckiem FAS/FASD, świetlice socjoterapeutyczne, przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, zapobieganie uzależnieniom chemicznym i behawioralnym – ok. 9 tys.). Szkolenia te podniosły kompetencje pracowników pomocy społecznej i przyczyniły się do bardziej skutecznego wspierania mieszkańców.

Zrealizowano innowacyjne projekty i przedsięwzięcia z zakresu m.in.: ochrony zdrowia psychicznego (dofinansowano 6 organizacji pozarządowych w zakresie utworzenia dziennych domów pobytu dla osób starszych z chorobami otępiennymi, w tym chorobą Alzheimera), wsparcia seniorów (teleopieka), wsparcia dziecka i rodziny (zorganizowano poradnictwo profilaktyczne i rodzinne w tym poradnictwo i diagnostykę FAS/FASD), przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu (rozwoju usług społecznych wspierających rodziny z dziećmi i młodzieżą z zespołem Aspergera

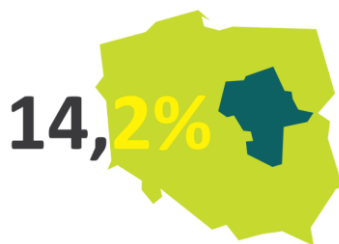
ROZDZIAŁ I

PORTRET MAZOWSZA

I. Mazowsze „w pigułce”

Województwo mazowieckie jest wspólnotą ponad 5,4 miliona mieszkańców, centralnym i najbardziej rozwiniętym obszarem kraju. Powstaje w nim 22,5% PKB Polski. W ciągu ostatniej dekady na Mazowszu znacznie podniosła się jakość życia i infrastruktury usług publicznych, ale poziom rozwoju nie jest jednorodny.

- Największy i najludniejszy obszar kraju, z największą liczbą przedsiębiorstw w kraju, wytwarzający niemal ¼ PKB Polski.
- Makroregion przyciągający nowych mieszkańców, zwłaszcza do Regionu Warszawskiego Stołecznego (w tym innych mieszkańców województwa).
- Niski wskaźnik bezrobocia, rozwinięty przemysł, handel, rolnictwo i sektor usług, co stwarza możliwości zatrudnienia dla pracowników o różnych kwalifikacjach.
- Obszar o wysokim kapitale społecznym i innowacyjności, wysokim poziomie edukacji, z dużą liczbą placówek kultury, centrów naukowych i ośrodków akademickich (ponad 90 uniwersytetów i uczelni wyższych).
- Niejednorodny pod względem rozwoju: dwie kontrastujące ze sobą przestrzenie społeczno-ekonomiczne (Region Warszawski Stołeczny w stosunku do reszty województwa), o znacznych różnicach w jakości życia i dostępie do infrastruktury.
- Makroregion o starzejącej się populacji, dzietnością poniżej progu zastępowalności oraz niekorzystnymi trendami demograficznymi.
- Obok demografii, do wyzwań rozwojowych należą również zagrożenia środowiskowe oraz związane ze zdrowiem mieszkańców.

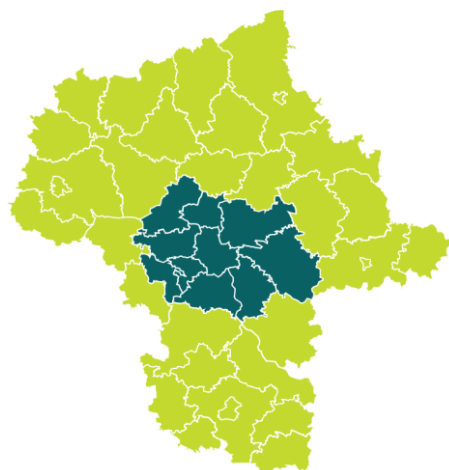

Taki procent ludności Polski
mieszka na Mazowszu

OBSZAR WOJEWÓDZTWA

Mazowsze zajmuje 11,4% powierzchni Polski. Blisko 5,4 mln mieszkańców makroregionu tworzy wspólnotę samorządową złożoną z 37 powiatów, 5 miast na prawach powiatu oraz 314 gmin. W każdej z tych samorządowych struktur wyłaniają się mniejsze społeczności lokalne (na obszarach wiejskich wsie i sołectwa, w mieście dzielnice i osiedla).

Zgodnie z obowiązującą od 2018 r. klasyfikacją NUTS 2016, województwo mazowieckie jest makroregionem podzielonym na dwie jednostki statystyczne: Region Warszawski Stołeczny – RWS (podregiony: m.st. Warszawa, warszawski wschodni i warszawski zachodni) oraz Region Mazowiecki Regionalny – RMR (podregiony: ciechanowski, ostrołęcki, płocki, radomski, siedlecki, żyrardowski).

MIESZKAŃCY MAZOWSZA

Prawie 2/3 osób mieszka w miastach, co trzeci mieszkaniec Mazowsza – w Warszawie. Liczba ludności nieznacznie się zwiększa, głównie dzięki migracjom wewnętrznym i zewnętrznym.

3,5 mln	Tylu mieszkańców Mazowsza mieszka w miastach
3,1/2,3 mln	Mieszkańcy odpowiednio regionów RWS / RMR
1,8 mln	Tyle wynosiła liczba mieszkańców m. st. Warszawy w 2020 r.
3%	Całkowity przyrost ludności województwa w latach 2010–2020
94 tys.	Tylu mieszkańców przybyło w Warszawie w ciągu dekady 2010–2020
152 tys.	Migracja całkowita na Mazowsze w latach 2010–2020
69%	Odsetek migracji wewnętrznych wśród migracji ogółem w makroregionie

STRUKTURA LUDNOŚCI

W populacji jest nieznacznie więcej kobiet niż mężczyzn – 52%. Kobiety przeważają też w starszej populacji (w młodszej – do 28 roku życia – mężczyźni). Liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła w ostatniej dekadzie o 28%.

74,3/82,1	Przeciętna długość życia mężczyźni / kobiety
109	Liczba kobiet na 100 mężczyzn ogółem (współczynnik feminizacji)
95	Liczba kobiet na 100 mężczyzn w grupie do 28 lat
242	Liczba kobiet na 100 mężczyzn w grupie do 85+
3,2 mln	Mieszkańcy w wieku produkcyjnym
1,2 mln	Mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym (o 28% więcej niż w 2010 r.)
94 tys.	Wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym (2010–2020)
41,2 lata	Mediana wieku mieszkańców Mazowsza

WSKAŹNIK STAROŚCI

W latach 2010–2020 wskaźnik starości zwiększył się do 18,5%. Rośnie wskaźnik starzenia podwójnego (liczba osób w wieku 84+ w populacji 65+) oraz liczba osób sędziwych przypadających na osoby w wieku 50–64 lat. Społeczeństwo Mazowsza jest stare demograficznie.

18,5%	Wskaźnik starości – osoby 65+ na populację 0–14 lat. W 2010 r. – 14,4%
32%	Ludność Mazowsza w wieku 65+ (w kraju – 37,2%)
5,3 mln	Tyle wg prognoz GUS wyniesie populacja Mazowsza w 2050 r.
112	Tyle osób starszych przypada na 100 dzieci w wieku 0–14 lat na Mazowszu
12,8%	Wskaźnik starzenia podwójnego (osoby 84+ w populacji 65+)
13	Współczynnik wsparcia międzypokoleniowego (85+ na 100 osób w wieku 50–64)

RODZINA I DZIETNOŚĆ

Liczba zawieranych małżeństw nieznacznie się obniża. Przyrost naturalny był w ostatniej dekadzie dodatni (średnio 0,65‰ na 1000 mieszkańców), ale liczba urodzeń na Mazowszu spadła (o 4,8% w stosunku do 2019 r.). Rodzice decydują się na dzieci w coraz starszym wieku oraz w związkach pozamałżeńskich.

-1,99‰	Przyrost naturalny w 2020 r. – po raz pierwszy ujemny od 2005 r.
21,2 tys.	Nowe małżeństwa, liczba rozwodów – 8 tys.
30 lat	Mediana wieku mężczyzn biorących ślub (kobiet – 28,7 lat)
31	Mediana wieku matek rodzących dziecko
56,5%	Liczba małżeństw po rozwodzie wychowujących dzieci (6,8 tys. dzieci)
42	W tylu gminach Mazowsza, na 314, przyrost naturalny był w 2020 r. dodatni
1,53	Współczynnik dzietności Mazowsza. Próg zastępowalności pokoleń – 2,1
23,5%	Odsetek dzieci urodzonych w związkach pozamałżeńskich

RYNEK PRACY I DOCHODY

Mazowsze jest atrakcyjnym rynkiem pracy, z małym bezrobociem. Przeciętne wynagrodzenie jest najwyższe w kraju. Współczynnik zagrożenia ubóstwem jest niski. Rynek pracy jest dość zróżnicowany, ze strefami wysokiego bezrobocia na południu makroregionu.

58%	Wskaźnik zatrudnienia na Mazowszu w 2020 r. – najwyższy w kraju
5,2%	Stopa bezrobocia w 2020 r. (najniższą odnotowano w 2019 r. 4,4%)
146 tys.	Liczba osób bezrobotnych w województwie
117,3%	Przeciętne wynagrodzenie na Mazowszu w relacji do średniego wynagrodzenia
23,7%	Najwyższa stopa bezrobocia – powiat szydłowiecki, najniższa 1,8% w Warszawie
6,9	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem („ustawowa granica”) – Polska 9,0 (2019)
2,6 mln	Liczba osób pracujących zawodowo ogółem na Mazowszu
1,7 mln	Liczba osób biernych zawodowo (40,2% ogółu mieszkańców)

WARUNKI MIESZKANIOWE

W 2020 r. co piąte mieszkanie oddano do użytku na Mazowszu. Koszt zakupu mieszkania należy jednak do najwyższych w kraju (zwłaszcza w RWS). Maleje zaś dostęp do mieszkań komunalnych.

21%	Odsetek mieszkań zbudowanych na Mazowszu w skali kraju – 46,6 tys.
2,3 mln	Całkowity zasób nieruchomości mieszkalnych na Mazowszu
11,7 tys.	Średnia cena m kw. mieszkania w Warszawie
90 tys.	Liczba wykorzystywanych gminnych lokali mieszkalnych na Mazowszu w 2019 r.
10,3 tys.	Liczba wykorzystywanych lokali socjalnych na Mazowszu (2019)
14/7 tys.	Liczba osób oczekujących na lokal gminny / socjalny (2019)
11,8 tys.	Tyle mieszkań komunalnych ubyło na Mazowszu w okresie 2012–2020
298 tys.	Liczba dodatków mieszkaniowych wypłaconych mieszkańcom Mazowsza (2019)

GOSPODARKA I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Na Mazowszu zarejestrowana jest co piąta działalność gospodarcza w Polsce. Większość firm to mikroprzedsiębiorstwa, często rodzinne, zatrudniające po kilka osób. Wysoki jest odsetek osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

887,3 tys.	Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na Mazowszu
19%	Firmy mazowieckie jako odsetek liczby firm ogółem w Polsce

30%	O tyle wzrosła liczba firm zarejestrowanych na Mazowszu w latach 2010–2020
1,5 mln os.	Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw
53,6%	Odsetek mazowieckich firm zarejestrowanych w Warszawie
96,5%	Odsetek firm na Mazowszu zatrudniających do 9 osób
65,3%	Taka część podmiotów gospodarczych to osoby fizyczne prowadzące działalność
0,2%	Taka część podmiotów gospodarczych w makroregionie to spółdzielnie

GOSPODARKA ROLNA

Region Mazowiecki Regionalny odgrywa istotną rolę w krajowej gospodarce rolnej. Mazowsze jest zagłębiem ogrodnictwa i sadownictwa, dostarcza 44% krajowej produkcji owoców. Liczy się również w krajowej produkcji mleka, bydła, ziemniaków i zboża.

99,8%	Tyle gospodarstw w województwie to gospodarstwa indywidualne
26%	Gospodarstw ma powierzchnię 10 ha i więcej: dominują małe gospodarstwa
30%	Tyle krajowego areału sadów jest na Mazowszu
50%	Jabłek wytwarzanych w Polsce pochodzi z Mazowsza
¼	Truskawek uprawianych jest na Mazowszu
15,7%	Warzywa produkowane na Mazowszu – udział w produkcji krajowej
1600	Liczba gospodarstw agroturystycznych na Mazowszu

ZDROWIE I LECZENIE

Sieć placówek POZ – publicznych i prywatnych – jest rozwinięta. Działają samorządowe programy polityki zdrowotnej. Dostęp do lekarzy specjalistów jest jednak utrudniony w części gmin. Wzrasta liczba osób skarżących się na nerwice i zaburzenia psychiczne.

80	Lekarzy przypada na 10 tys. mieszkańców (średnia kraju – 59)
8,3	Liczba porad ambulatoryjnych na mieszkańca w 2019 r. (najwięcej w kraju)
44%	Porad zostało udzielone w placówkach POZ
44,3	Liczba łóżek w szpitalach na 10 tys. mieszkańców na Mazowszu (2019)
24 tys.	Liczba łóżek w szpitalach na Mazowszu w (2019)
1,57 tys.	Tyle osób na 100 tys. choruje na Mazowszu na zaburzenia nerwicowe
170 zł	Na mieszkańca wyniosły wydatki samorządu na zdrowie (najwięcej w kraju)

INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA I CYFROWA

Mazowsze leży na przecięciu istotnych szlaków komunikacyjnych, mała gęstość lokalnej sieci komunikacyjnej stwarza jednak ryzyko wykluczenia transportowego. Poziom dostępu do Internetu należy do najlepszych w kraju.

376 tys.	Liczba osób dojeżdżających do pracy w województwie (2016)
30,1	Wskaźnik przejazdów komunikacją miejską w RMR na mieszkańca w 2019 r.
65%	Tyle gmin nie ma dostępu do połączeń kolejowych na Mazowszu
707	Liczba samochodów na 1000 mieszkańców na Mazowszu
1,9 mln	Samochody zarejestrowane w Warszawie (więcej niż mieszkańców)
¾	Tyle połączeń komunikacji publicznej nie działa na Mazowszu w weekendy
92,5%	Odsetek gospodarstw domowych ze stałym dostępem do Internetu
67,6%	Odsetek mieszkańców w wieku 16–74 lata kupujących w sieci
52,4%	Odsetek mieszkańców załatwiających sprawy urzędowe online
85,3%	Osób korzysta regularnie z Internetu na Mazowszu

EDUKACJA I KULTURA

Poziom edukacji na Mazowszu należy do najwyższych w kraju (34,5% osób z wyższym wykształceniem). Pod względem poziomu wykształcenia i dostępu do placówek edukacyjnych istnieją duże rozbieżności między regionami RWS i RMR.

34,5%	Liczba osób z wyższym wykształceniem na Mazowszu (2019)
94,9%	Tyle dzieci uczęszcza do placówek wychowania przedszkolnego
82%	Wskaźnik zdawalności matury (trzecie miejsce w kraju w 2019 r.)
8,8%	Liczba dzieci ulegającym wypadkom w szkołach na 1000 uczniów
97	Liczba uczelni wyższych w województwie (w tym 14 filii)
27,3%	Odsetek studentów na kierunkach nauki społ., dziennikarstwo, informacja
944 tys.	Liczba czytelników korzystających z bibliotek publicznych
143	Liczba muzeów na Mazowszu, teatrów – 28, galerii sztuki – 53

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE I SPOŁECZNE

Mazowsze ma największą w kraju liczbę organizacji pozarządowych. Fundacje, stowarzyszenia, podmioty wyznaniowe i wolontariusze prowadzący działalność m.in. w obszarze sportu, kultury, spędzania wolnego czasu oraz wsparcia potrzebujących.

15,2 tys.	Liczba podmiotów sektora non-profit na Mazowszu
15%	Taka część NGO's w kraju jest zarejestrowana na Mazowszu
28	Średnia liczba osób pracujących w jednej organizacji
26,3%	Odsetek fundacji działających w sektorze non-profit
31,8%	Stowarzyszenia i organizacje społeczne w sektorze pozarządowym
481	Liczba organizacji pozarządowych realizujących zadania od samorządu (2020)

ŚRODOWISKO I GOSPODARKA PRZESTRZENNA

Rozwój przemysłowy i rolny makroregionu stwarza wyzwania dla gospodarki przestrzennej i ochrony środowiska. Mazowsze zużywa pokaźne ilości energii i wody, wyzwaniem jest zanieczyszczenie powietrza i gospodarka odpadami.

64%	Tyłu mieszkańców Mazowsza uważa, że jakość powietrza zimą jest zła
23,3%	Województwa zajmują lasy (przedostatnie miejsce w kraju)
29,7%	Powierzchnia województwa o szczególnych walorach i chroniona
487 tys. ton	Odpady komunalne zebrane selektywnie (2019)
23,2%	Pobór wody w Regionie Mazowieckim Regionalnym – ¼ zużycia w kraju
53%	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w RMR (RWS – 86,5%)
17,1%	Zużycie energii na Mazowszu w skali kraju (2010–2020)

Scenariusze rozwojowe dla województwa mazowieckiego w zakresie obszarów wymienionych powyżej znajdują się w projekcie Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze.

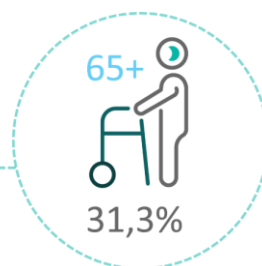
II. Siedem kluczowych trendów dla Mazowsza

Starzenie się populacji – Zmiany w modelu życia rodzinnego – Niskie zaufanie międzyludzkie – Oczekiwanie nowoczesnych usług społecznych – Wzrost problemów psychicznych i samotności – Dysproporcje w rozwoju województwa

DEPOPULACJA I STARZENIE SIĘ MIESZKAŃCÓW

Mieszkańcy Mazowsza żyją coraz dłużej, a w latach 2020–2030 wzmocni się zjawisko podwójnego starzenia się ludności. Oznacza to znacznie większą niż do tej pory liczbę osób niesamodzielnych, z niepełnosprawnościami, wymagających opieki, dziennego lub całodobowego wsparcia.

Tyle wyniesie w 2050 r. odsetek osób 65+ wśród mieszkańców regionu

ZMIANY W MODELU ŻYCIA RODZINNEGO

Mniej małżeństw, więcej rozwodów, więcej rodzin patchworkowych, niższy potencjał opiekuńczy w najbliższym otoczeniu. Zwiększa się obciążenie osób w wieku produkcyjnym osobami niesamodzielnymi i zależnymi. Maleje możliwość pomagania przez najbliższą rodzinę i krewnych – pierwotne źródło wsparcia.

13 – tyle osób w wieku 85+ przypada na 100 osób w wieku 50-64 lata

NISKIE ZAUFANIE SPOŁECZNE

Poziom zaufania społecznego do innych osób, państwa, instytucji, organizacji pozarządowych jest niezmiennie dość niski. Utrudnia to budowanie naturalnych, np. sąsiedzkich sieci wsparcia. Będzie też przeszkodą we wprowadzaniu rozwiązań opartych o deinstytucjonalizację czy ekonomię społeczną, bo wymagają one wzajemnego zaufania.

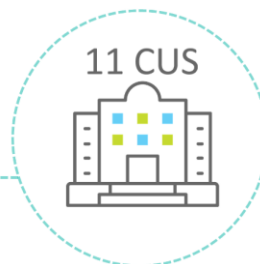
Tyle osób w Polsce wykazuje w kontaktach z innymi ludźmi postawę daleko posuniętej ostrożności i podejrzliwości

OCZEKIWANIE WYSOKIEJ JAKOŚCI USŁUG SPOŁECZNYCH

Rośnie społeczna świadomość dotycząca problemów i wyzwań społecznych (np. przemocy w rodzinie, migracji, opieki nad seniorami) oraz roli państwa i samorządu w ich rozwiązywaniu. Zwiększa się oczekiwanie wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży, osób z niepełnosprawnościami czy seniorów. Trend ten będzie się wzmacniać.

Tyle centrów usług społecznych zaczęło działać pilotażowo na Mazowszu w 2021 r.

WZROST PROBLEMÓW PSYCHICZNYCH I SAMOTNOŚCI

Rośnie liczba osób z problemami psychicznymi i depresją, zwłaszcza wśród młodzieży, maleje zarazem dostępność leczenia. Problem samotności dotyczy już nie tylko osób starszych, zwłaszcza kobiet (singularyzacja i feminizacja starości), ale również osób w młodszym wieku, w tym wchodzących w dorosłość. Problemy i zaburzenia będą się nasilać.

Tyle wszystkich zaburzeń psychicznych w regionie to depresje; na depresję może cierpieć nawet co trzeci nastolatek

DYSPROPORCJE W ROZWOJU WOJEWÓDZTWA

Mazowsze jest niejednorodne pod względem gospodarczym, przestrzennym i społecznym. Występują różnice między gminami w zamożności, dostępie do usług publicznych i infrastruktury społecznej. Zasoby pomocy i wsparcia nie są równomiernie rozlokowane. Trendy gospodarcze i cywilizacyjne stwarzają ryzyko, że różnice te mogą się pogłębiać.

Tyle gmin na Mazowszu znalazło się poniżej progu defaworyzacji w wymiarze warunków życia w Barometrze Ubóstwa i Wykluczenia Społecznego w 2020 r.

NIEDOBÓR KADR SŁUŻB SPOŁECZNYCH

Wobec nowych wyzwań społecznych i zdrowotnych pojawia się problem deficytu pracowników medycznych, socjalnych i opiekuńczych, związany m.in. z wynagrodzeniami i niskim prestiżem zawodu. Niedobory kadrowe mogą utrudnić realizację wyzwań związanych ze starzeniem się społeczeństwa i nowymi potrzebami społecznymi województwa.

Tyle osób pracowało w kadrach pomocy społecznej na Mazowszu w 2020 r.

UWAGI METODOLOGICZNE

Portret Mazowsza został opracowany na podstawie analizy danych i trendów dotyczących kluczowych wskaźników dla makroregionu dla dekady 2010–2020. Cytowane dane dotyczące aktualnych wskaźników dotyczą roku 2020, z wyjątkiem danych które są dostępne tylko za lata poprzednie. Główne źródła danych: statystyki i raporty bieżące GUS oraz dane pozostające w dyspozycji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie.

ROZDZIAŁ II

DIAGNOZA SPOŁECZNA MAZOWSZA

Diagnoza społeczna Mazowska przedstawia istotę i uwarunkowania poszczególnych obszarów wsparcia społecznego w województwie. Zawiera opis głównych wyzwań społecznych, najważniejszych obszarów polityk horyzontalnych oraz zidentyfikowane trendy, które będą kształtować sytuację społeczną w najbliższych latach.

Diagnoza składa się z czterech komponentów. Tworzą one wspólnie wielowymiarową perspektywę, pozwalającą na ogląd wyzwań społecznych Mazowsza, grup społecznych wymagających interwencji i pomocy oraz obszarów, w których potrzebna jest intensyfikacja działań.

Tabela 4. Składowe diagnozy społecznej Mazowsza.

Komponent	Opis
Wsparcie społeczne w kluczowych obszarach	Analiza 16 problemów społecznych na Mazowszu, wymagających przeciwdziałania i interwencji. Diagnoza uwarunkowań poszczególnych obszarów, charakterystyka grup osób objętych pomocą, dynamika wsparcia, efekty prowadzonych działań.
Wyzwania przyszłości dla Mazowsza	Przegląd 10 horyzontalnych polityk społecznych prowadzonych w województwie oraz obszarów, w których wzrośnie w najbliższych latach konieczność działań i interwencji. Analiza kluczowych kierunków koncentracji wsparcia w obszarach „wyzwań przyszłości”.
Nowe podejścia i trendy w zakresie prowadzenia polityki społecznej	Charakterystyka 11 istotnych trendów i podejść dotyczących polityki społecznej, wpływających na metody i sposoby prowadzenia wsparcia społecznego na poziomie krajowym oraz regionalnym. Wskazanie metatrendów koniecznych do uwzględnienia.

I. Główne wnioski wynikające z diagnozy społecznej Mazowsza w latach 2010–2021

DEKADA ROZWOJU MAZOWSZA – DEKADA ZMIAN W POLITYCE SPOŁECZNEJ

- Dynamiczny rozwój gospodarczy i społeczny Mazowsza w ostatnich latach ma istotne znaczenie dla obrazu wyzwań i problemów społecznych. Rozwój makroregionu doprowadził do zmniejszenia bezrobocia z 9,4% w 2010 r. do 5,2% w 2021 r. oraz do znacznej poprawy warunków życia mieszkańców.
- Drugim, istotnym czynnikiem zmiany był rozwój systemu wsparcia społecznego i różnego rodzaju programów społecznych, rządowych i samorządowych. Program „Rodzina 500+, podwyżki emerytur, dodatkowe świadczenia rodzinne oraz usługi społeczne rozwijane przez samorzady zwiększyły zamożność i jakość życia rodzin. Zmniejszył się przez to zakres ubóstwa, zwłaszcza w rodzinach o najniższych dochodach oraz ubóstwa dzieci.
- Wpłynęło to na skalę wsparcia społecznego mieszkańców Mazowsza. W porównaniu do początku dekady, znacznie – o kilkadziesiąt procent – zmniejszyła się liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przypadku bezrobocia, ubóstwa oraz bezradności w sprawach wychowawczo-opiekuńczych.
- Obraz społeczny Mazowsza jest zróżnicowany. Region Warszawski Stołeczny jest znacznie bardziej rozwinięty od Regionu Mazowieckiego Regionalnego. Różnice dotyczą dostępu do pracy, poziomu usług publicznych (np. transportowych). Ma to wpływ na poziom korzystania ze wsparcia społecznego.
- Mazowsze prowadzi szeroką politykę społeczną, obejmującą nie tylko grupy wymagające wsparcia, ale tworząc również usługi społeczne, z których mogą korzystać różne grupy mieszkańców (seniorzy, rodziny, osoby z niepełnosprawnościami). Dziewięć spośród polityk horyzontalnych wymaga w najbliższych latach szczególnej intensywności.
- Skuteczne świadczenie wsparcia społecznego wymaga większego uwzględnienia indywidualizacji, deinstytucjonalizacji oraz świadczenia usług we współpracy z innymi podmiotami (wielosektorowość).

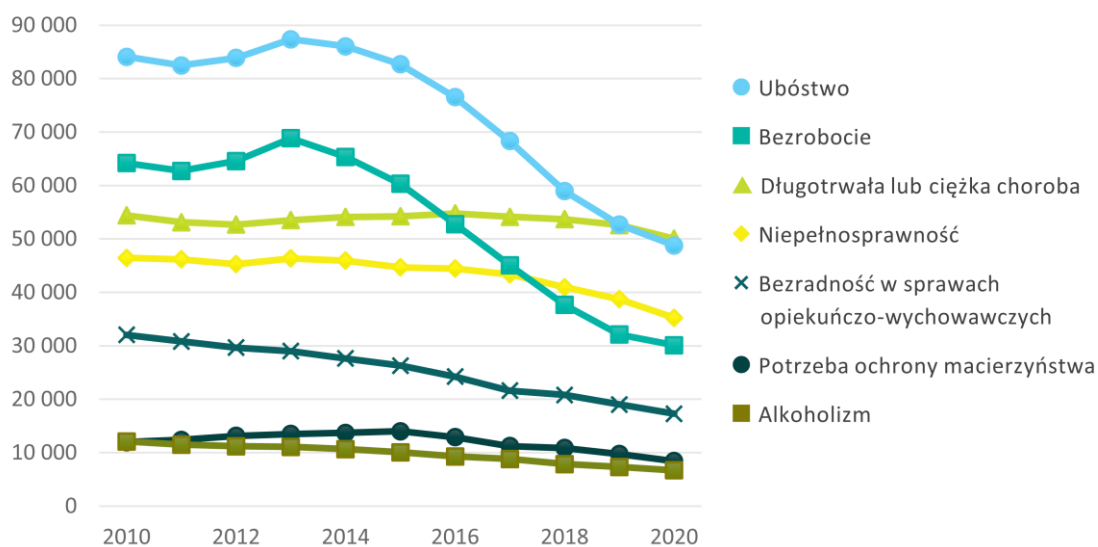

II. Kluczowe obszary wsparcia społecznego na Mazowszu

Ta część diagnozy dotyczy ustawowych i podstawowych powodów udzielania pomocy społecznej osobom i rodzinom, zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, takich jak: długotrwała lub ciężka choroba, ubóstwo, bezrobocie i wsparcie na rynku pracy, niepełnosprawność, bezradność w sprawach wychowawczych, ochrona macierzyństwa i wielodzietności, uzależnienie od alkoholu, narkomania, bezdomność, przemoc w rodzinie oraz sześć pozostałych powodów

- W ciągu dekady liczba osób otrzymujących pomoc ogółem zmniejszyła się o 1/3.
- Znacznie spadła liczba rodzin otrzymujących wsparcie z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej, bezrobocia, ubóstwa (spadek objętych pomocą rodzin w ciągu dekady odpowiednio o 46, 42, 41%). O 42% spadła liczba osób otrzymujących wsparcie z powodu alkoholizmu, o 33% z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa. W mniejszym stopniu zmniejszyła się liczba rodzin otrzymujących wsparcie z powodu niepełnosprawności czy przemocy w rodzinie.
- Stabilna jest liczba osób otrzymujących wsparcie z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby (ok. 50 tys. osób). W 2020 r. stała się ona najczęstszym powodem przyznawania świadczeń pomocy społecznej.
- Wzrost liczby rodzin potrzebujących pomocy dotyczy bezdomności (63%) oraz narkomanii.

Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wg powodów (o liczbie rodzin powyżej 10 tys. w 2010 r.) w gminach województwa mazowieckiego w latach 2010–2020

RÓŻNICE MIĘDZY REGIONAMI

- W Regionie Mazowieckim Regionalnym w 2020 r. liczba wydanych decyzji o wsparciu wyniosła 154,9 tys., podczas gdy w Regionie Warszawskim Stołecznym – 132, 8 tys.
- W Regionie Mazowieckim Regionalnym znacznie większe jest wsparcie w zakresie bezrobocia, podczas gdy w Regionie Warszawskim Stołecznym więcej osób otrzymuje pomoc w związku z długotrwałą chorobą.
- Mapa obrazująca stosunek liczby osób korzystających z pomocy i wsparcia do liczby mieszkańców w powiatach Mazowsza wskazuje powiaty, w których z pomocy korzysta największy odsetek mieszkańców. Społeczności otrzymujące największe wsparcie to powiaty płoński, sierpecki, szymborski i zwoleniński.

Tabela 5. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wg powodów w regionach Mazowsza w 2020 r.

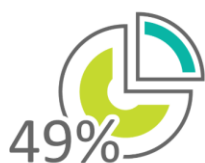
Powód przyznania pomocy	Mazowsze	RMR	RWS
Długotrwała lub ciężka choroba	50 078	20 752	29 326
Ubóstwo	48 799	28 228	20 571
Niepełnosprawność	35 243	17 233	18 010
Bezrobocie	30 124	21 243	8 881
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	17 294	8 062	9 232
Potrzeba ochrony macierzyństwa	8 434	5 520	2 914
Alkoholizm	6 716	3 412	3 304
Bezdomność	4 813	1 305	3 508
Przemoc w rodzinie	1 591	729	862
Trudność w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	1 294	625	669
Zdarzenie losowe	1 075	746	329
Sytuacja kryzysowa	986	437	549
Narkomania	727	166	561
Trudność w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	356	9	347
Sieroctwo	84	61	23
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	75	31	44
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	67	47	20

1. DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKIA CHOROBA

Wydłużanie życia, złe nawyki zdrowotne, utrudniony dostęp do diagnostyki i opieki zdrowotnej zwiększają częstotliwość występowania długotrwałych lub ciężkich chorób wśród mieszkańców Mazowsza.

Tyłu mieszkańców Polski doświadczyło długotrwałych problemów zdrowotnych lub chorób przewlekłych, trwających co najmniej 6 miesięcy (2019). Sygnalizuje je ponad 70% 50-latków i 82% 60-latków

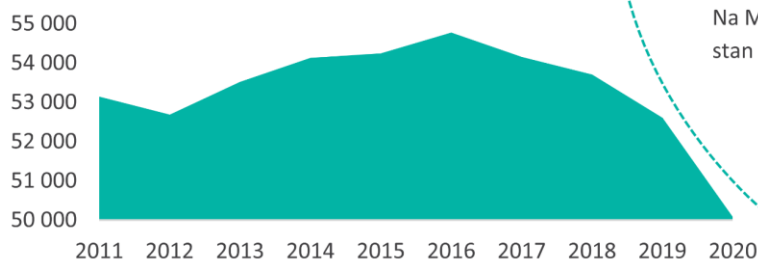
3597 Tyle osób otrzymuje w regionie zasiłki okresowe z tytułu długotrwałej choroby. Wypłacono 14 tys. świadczeń na kwotę 4,9 mln zł (2020)

Taki odsetek mieszkańców Polski uległ w ciągu ostatniego roku wypadkowi, który mógł prowadzić do długotrwałej lub ciężkiej choroby

5%

1/4 osób w wieku 70 lat lub starszych zapadła w Polsce na przynajmniej jedną z chorób: cukrzycę lub chorobę wieńcową, a niespełna 1/3 mężczyzn na choroby prostaty

Na Mazowszu pomoc ze względu na zły stan zdrowia uzyskało 50 tys. rodzin (2020).

Obok ubóstwa zły stan zdrowia jest głównym powodem ubiegania się o pomoc społeczną w regionie

- Ogólnokrajowe badania wskazują na ryzyko pogarszania się kondycji zdrowotnej Polaków z powodu następstw niezdrowego trybu życia, używania substancji psychoaktywnych, zanieczyszczenia środowiska, chorób cywilizacyjnych i chorób związanych z wiekiem.
- W ostatnich latach rośnie liczba osób doświadczających problemów psychicznych, m.in. depresji – dotknęły one 16% populacji. Może to prowadzić do zwiększania się liczby osób potrzebujących wsparcia.
- Władze Mazowsza prowadzą działania w zakresie profilaktyki chorób i edukacji zdrowotnej, które zwiększają wiedzę zdrowotną mieszkańców oraz poprawiają ich stan zdrowia.
- Trudno określić, jak wpłynie w dłuższej perspektywie na zdrowie mieszkańców pandemia COVID-19.

2. UBÓSTWO

Poziom ubóstwa maleje, ale nie zmniejsza się ryzyko jego rozwoju w dalszej perspektywie czasowej

Ubóstwo należy do najczęstszych powodów przyznawania pomocy społecznej na Mazowszu, i jest głównym powodem w Regionie Mazowieckim Regionalnym. Mimo poprawy sytuacji materialnej w województwie, zagrożenie ubóstwem utrzymuje się.

Od 2015 r. poziom ubóstwa w regionie jest monitorowany co dwa lata poprzez Mazowiecki Barometr Ubóstwa i Wykluczenia Społecznego. Barometr jest opracowywany na podstawie trzech wskaźników – zagrożenia ubóstwem, deprywacji materialnej i sytuacji na rynku pracy. Biorąc pod uwagę te kryteria, w 2020 r. poniżej progu defaworyzacji znalazło się 8 gmin, wszystkie na Mazowszu regionalnym. To o 48 gmin mniej niż w 2018 r.

Niemal tyle rodzin jest objęte na Mazowszu pomocą z powodu ubóstwa

49 tys.

O tyle osób mniej otrzymuje wsparcie

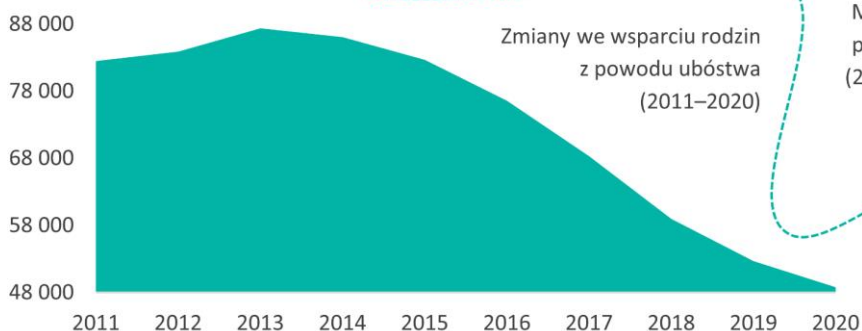
z powodu ubóstwa w porównaniu z 2018 r.

17,2%

21,3 mld zł

Kwota wypłacona na Mazowszu w pięciu latach programu „Rodzina 500+” (2016-2021). Program objął ok. milion dzieci

- O 41% spadła liczba rodzin otrzymujących wsparcie z powodu ubóstwa
- Poziom ubóstwa obniżył się w województwie w ciągu dekady w efekcie rozwoju gospodarczego i polityk wsparcia.
- Prowadzone przez władze Mazowsza działania w zakresie analizy poziomu ubóstwa (Barometr Ubóstwa i Wykluczenia Społecznego) pozwalają na monitorowanie sytuacji i podejmowanie celowanych działań w gminach najmocniej dotkniętych problemem.
- Pandemia SARS-CoV-2 zwiększyła poziom skrajnego ubóstwa w Polsce z 4,2 do 5,2%, zwiększając ubóstwo m.in. dzieci i seniorów.
- Ubóstwo jest wynikiem wielu czynników. Na Mazowszu pozostaje ważnym ryzykiem społecznym, zwłaszcza w sytuacji ewentualnego zmniejszenia wzrostu gospodarczego, wzrostu inflacji czy pogorszenia się sytuacji na rynku pracy.

3. BEZROBOCIE I WSPARCIE NA RYNKU PRACY

Dostęp do zatrudnienia jest ciągle wyzwaniem

Stopa bezrobocia na Mazowszu zmniejsza się, ale brak pracy nadal jest powodem ubiegania się o pomoc społeczną i dotyczy osób w różnym wieku. O pracę trudniej w gminach Regionu Mazowieckiego Regionalnego (RMR).

Tyłu mieszkańców Mazowsza pozostaje biernych zawodowo – to łącznie ok. 1,75 mln osób

Liczba osób bezrobotnych i poszukujących pracy wynosi:

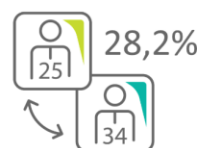
78 tys.

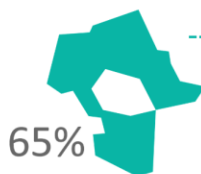
6,3 tys.

Tyłu jest zarejestrowanych bezrobotnych z niepełnosprawnością, głównie ze stopniem lekkim (4,1 tys.)

Najwięcej wśród bezrobotnych jest osób w wieku 25–34 lata

28,2%

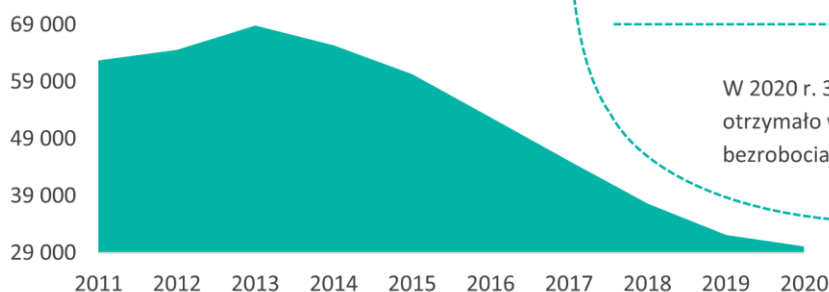
65%

Tyłu bezrobotnych w regionie to mieszkańcy Regionu Mazowieckiego Regionalnego

Tyle osób otrzymało w 2019 r. zasiłki okresowe z tytułu bezrobocia na Mazowszu (9,3 tys. w RMR). Łączna kwota świadczeń wyniosła 25 mln zł

12,1 tys.

W 2020 r. 30,1 tys. rodzin na Mazowszu otrzymało wsparcie społeczne z powodu bezrobocia, o połowę mniej niż w 2011 r.

- Brak pracy jest nadal jednym z istotnych powodów ubiegania się o pomoc społeczną (drugie miejsce wśród przyczyn trudnej sytuacji rodzin w RMR).
- Problem dotyczy osób w różnym wieku. Starsi pracownicy są „wypychani” z rynku pracy mimo chęci zatrudnienia, ale trudności ze znalezieniem pracy mają również osoby wchodzące na rynek pracy oraz osoby z niepełnosprawnością.
- Wsparcie dla poszukujących pracy i firm tworzących nowe miejsca pracy jest szerokie i obejmuje m.in. szkolenia, staże, dofinansowania, granty, refundacje kosztów, bony na zatrudnienie, przygotowanie zawodowe dorosłych.
- Zmiany modelu pracy po pandemii COVID-19 mogą wpłynąć na rynek pracy w najbliższych latach.
- Najbardziej zagrożone utratą pracy będą do 2025 r. osoby związane z rolnictwem, pracownicy biurowi i robotnicy przemysłowi oraz rzemieślnicy.

4. NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

Zróżnicowany obraz potrzeb

Niepełnosprawność znajduje się na trzecim miejscu wśród powodów ubiegania się o pomoc społeczną na Mazowszu. Obraz niepełnosprawności w województwie jest złożony, ze względu na różne jej powody i rodzaje oraz na zróżnicowanie wewnętrzne obszaru. W porównaniu z 2016 r., świadczenia z tytułu niepełnosprawności otrzymało o 20,7% rodzin mniej. Znacznie wzrosło jednak dofinansowanie rehabilitacji zawodowej i społecznej ze środków PFRON i powiatów.

Tyle świadczeń pielęgnacyjnych na kwotę 370 mln złotych udzielono w 2020 r. (większość dla niepełnosprawnych dzieci)

1,7 mln

Wyniosła w 2020 r. ogólna kwota dofinansowania rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych (PFRON, środki własne powiatu) – wzrost o 29% do 2018 r.

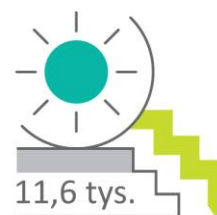
107,5 mln zł

Osób otrzymało wsparcie w postaci zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny (2020).

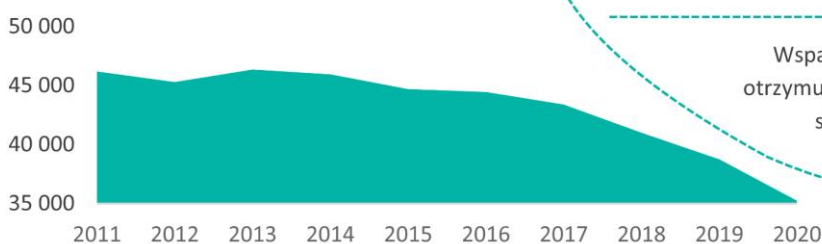

13,8 tys.

Skorzystało ze wsparcia w zakresie pomocy w likwidacji barier architektonicznych, dofinansowania sportu czy turystyki lub turnusów rehabilitacyjnych (2020)

11,6 tys.

Wsparcie z tytułu niepełnosprawności otrzymuje ponad 35 tys. rodzin, zwiększa się również znacząco jego zakres.

- Wsparcie osób z niepełnosprawnościami na Mazowszu obejmuje różne formy, od świadczeń pieniężnych po różnego rodzaju usługi społeczne: ośrodki wsparcia (m.in. środowiskowe domy samopomocy, dzienne domy pomocy), dowóz osób z niepełnosprawnościami, grupowe i indywidualne zajęcia, rehabilitacja zawodowa i społeczna („Aktywny samorząd”), usługi wytchnieniowe.
- Wsparcie rzadko jest realizowane w sposób zintegrowany, co utrudnia informowanie mieszkańców o dostępnych formach i skoordynowaną pomoc. Osobnym wyzwaniem jest wsparcie opiekunów osób z niepełnosprawnościami.
- W ostatniej dekadzie poprawiła się dostępność infrastruktury i usług publicznych dla osób z niepełnosprawnościami (budynki, komunikacja publiczna, urzędy, strony internetowe).
- Wraz ze starzeniem się populacji wzrosła liczba osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych z powodu przewlekłych chorób i podeszłego wieku.

5. BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH WYCHOWAWCZYCH

Znaczący problem w gminach Mazowsza regionalnego (RMR)

Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności sięga na Mazowszu kilkunastu tysięcy. W ciągu ostatniej dekady spadła ona o prawie połowę, ale wciąż jest istotnym problemem w części gmin. Rodziny borykające się wychowawczą bezradnością są zazwyczaj tzw. rodzinami wieloproblemowymi, których dotyka również ubóstwo, przemoc w rodzinie, bezrobocie, wielodzietność czy nadużywanie alkoholu.

Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej (udzielane świadczenia) z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych na Mazowszu (2020)

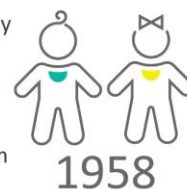
17 249

Tyle rodzin dotkniętych problemem bezradności to mieszkańcy obszarów wiejskich

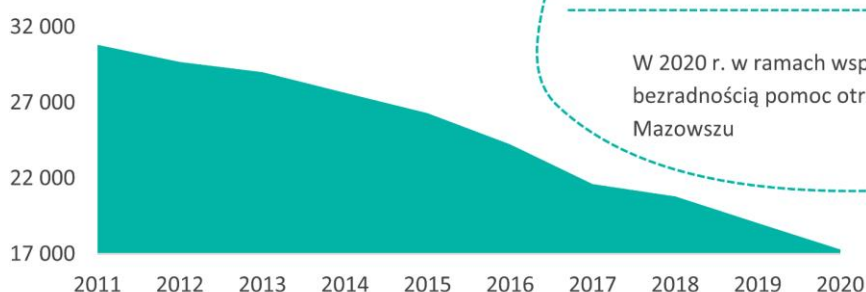

6 tys.

Tyle dzieci było umieszczone w pieczy zastępczej na Mazowszu z powodu bezradności (844 w Regionie Mazowieckim Regionalnym i 1114 w Regionie Stołecznym Warszawskim w 2020 r.

1958

W 2020 r. w ramach wsparcia rodzin dotkniętych bezradnością pomoc otrzymało ok. 53 tys. osób na Mazowszu

- Bezradność jest jedną z ważniejszych przyczyn pomocy społecznej zwłaszcza w Regionie Warszawskim Stołecznym (RWS), w Regionie Mazowieckim Regionalnym (RMR) dominują długotrwała lub ciężka choroba, ubóstwo, niepełnosprawność i bezrobocie. Potwierdza to polaryzację Mazowsza.
- Znaczny spadek liczby rodzin otrzymujących wsparcie może być skutkiem oddziaływania programów wsparcia rodziny, w tym „Rodzina 500+”.
- Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych jest powodem przebywania 29% dzieci w placówkach pieczy zastępczej na Mazowszu.
- Mazowsze prowadzi szerokie działania profilaktyczne wobec rodzin, w których może wystąpić problem, zwłaszcza w zakresie wsparcia rodziców czy opiekunów w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym wzmacniana jest rola asystenta rodziny.

6. OCHRONA MACIERZYŃSTWA I WIELODZIETNOŚCI

Poprawia się poziom wsparcia rodzin

System wsparcia rodzin wielodzietnych znacznie się rozwinął, polepszył się dostęp do opieki żłobkowej i przedszkolnej. Liczba osób korzystających z pomocy w zakresie ochrony macierzyństwa i wielodzietności zmniejszyła się w ostatnich latach o 1/3.

Mazowsze jest jednym z dwóch województw, w których w latach 2012–2018 wzrosła liczba dzieci i młodzieży. W 2018 r. na obszarze województwa mieszkało 1,08 mln dzieci i młodzieży w wieku 0–18 lat, o 3,5% więcej niż w 2012 r.

40,8 tys. Liczba osób w rodzinach w trudnej sytuacji życiowej z powodu ochrony macierzyństwa lub wielodzietności (2019)

40,8 tys.

53%

O tyle wzrosła liczba miejsc w żłobkach na Mazowszu w okresie 2016–2020 i obecnie wynosi ponad 27 tys. Liczba żłobków wzrosła z 422 do ponad 680

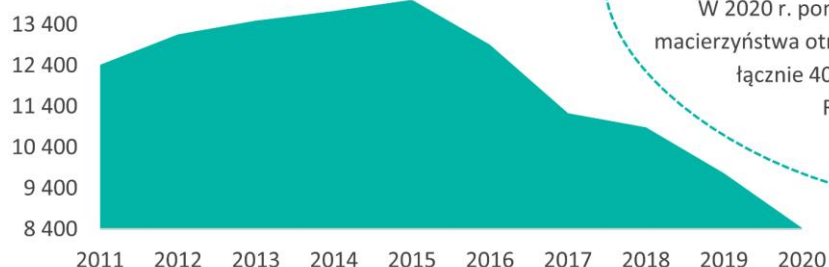
Tyle dzieci w wieku 3-6 lat uczęszczało na Mazowszu do placówek wychowania przedszkolnego (2019). W 2013 r. było to 72,3%.

94,9%

Tyle osób korzysta na Mazowszu z Karty Dużej Rodziny (2020)

457,2 tys.

W 2020 r. pomoc z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa otrzymało 8,4 tys. rodzin, liczących łącznie 40,8 tys. osób. Region Mazowiecki Regionalny (RMR) zamieszkiwało 5,5 tys. z nich.

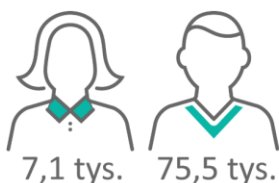
- Rządowe i samorządowe programy kierowane do rodzin (w tym Rodzina 500+ i programy Samorządu Województwa Mazowieckiego), wpłynęły na poprawę jakości życia i zmniejszyły na Mazowszu liczbę rodzin doświadczających ubóstwa i oczekujących pomocy.
- Większe wsparcie płynie do rodzin zamieszkujących Region Mazowiecki Regionalny (RMR) – otrzymuje je 5520 rodzin, podczas gdy w Regionie Warszawskim Stołecznym (RWS) – 2914 rodzin.
- W województwie znacznie poprawiła się jakość usług publicznych świadczonych dla rodzin: opieka okołoporodowa, dostęp do opieki żłobkowej, dostępność opieki przedszkolnej, bezpieczeństwo szkół, dostęp do placówek dziennego wsparcia dla dzieci i młodzieży.
- Istotny wpływ na poprawę jakości życia rodzin wielodzietnych ma rozwijanie w ostatnich latach przez powiaty i gminy usług społecznych.

7. UZALEŻNIENIE OD ALKOHOLU

Rośnie liczba uzależnionych, spada korzystających z pomocy społecznej.

Nadmierne spożycie alkoholu jest problemem w całej Polsce, i również na Mazowszu jest jednym z najpoważniejszych wyzwań społecznych. Po alkohol sięgają coraz młodsze osoby.

Liczbę osób w wieku produkcyjnym (18-64 lata) uzależnionych na Mazowszu od alkoholu szacuje się nawet na 82,6 tys.

Po alkohol przynajmniej raz sięgnęło aż 78,4 proc. uczniów z grupy 15-16 lat i aż 93,2 proc. uczniów z grupy 17-18 lat (2019)

Tyle mieszkańców Mazowsza w wieku produkcyjnym spożywa alkohol przynajmniej raz w tygodniu. W grupie tej było 187 tys. kobiet i 645,6 tys. mężczyzn (2018)

Tyle dzieci znajdowało się na Mazowszu w pieczy zastępczej z powodu uzależnienia rodziców od alkoholu (2020)

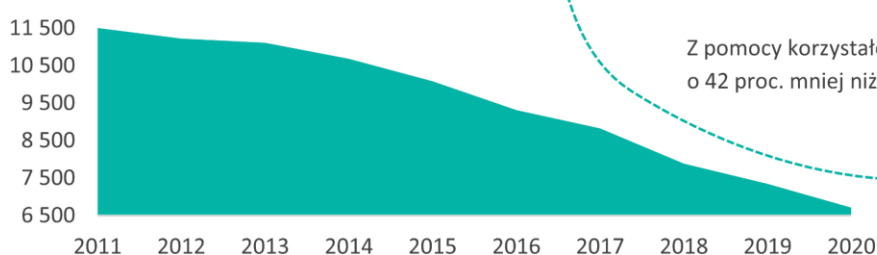
2751

Tyle wyniosły wydatki gmin i powiatów na Mazowszu w 2020 r. na przeciwdziałanie alkoholizmowi – 42,1 mln w Regionie Mazowieckim Regionalnym i 43,5 mln zł w Regionie Stołecznym Warszawskim.

85,6 mln zł

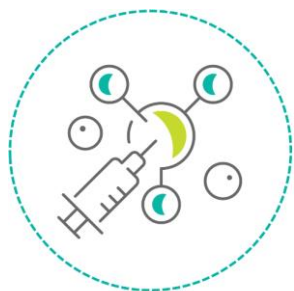
O tyle według symulacji OECD obniży się w ciągu najbliższych 30 lat średnia długość życia w Polsce z powodu chorób i urazów spowodowanych pić więcej niż 1 drinka dziennie w przypadku kobiet i 1 1/2 drinka dziennie w przypadku mężczyzn

Z pomocy korzystało w 2020 r. 6716 rodzin: o 42 proc. mniej niż dekadę wcześniej

- W 2018 r. leczeniem odwykowym było na Mazowszu objęte 46 tys. osób (w 2015 r. – 54 tys.). 6,7 tys. rodzin otrzymało pomoc społeczną z tego powodu.
- Oferta w zakresie korzystania z terapii uzależnień jest na Mazowszu dość szeroka i w miarę dostępna.
- Programy pomocowe dla uzależnionych od alkoholu prowadzi ponad 100 placówek (2019).
- Z danych NFZ wynika, że w placówkach leczenia uzależnienia od alkoholu na Mazowszu, podobnie jak w Polsce, od 2015 r. maleje liczba pacjentów.
- Przyczyną niskiego odsetka osób korzystających z pomocy społecznej w zakresie leczenia uzależnienia od alkoholu może być stygmatyzacja alkoholizmu lub oswojenie z nim.

8. NARKOMANIA

Młodzież lekceważy ryzyko sięgania po niebezpieczne narkotyki

Zagrożenie związane z sięganiem po narkotyki, takie jak ecstasy, jest traktowane przez młodzież jako mniej ryzykowne niż regularne palenie papierosów lub częste picie w dużych ilościach napojów alkoholowych.

Niższy jest również wskaźnik zakażeń HIV wśród iniekcyjnych użytkowników narkotyków.

Ze wsparcia pomocy społecznej z powodu narkomanii korzysta w regionie 20 osób na 100 tys. mieszkańców (2019). W 2020 r. otrzymało je 727 rodzin.

Odsetek osób w Polsce w wieku 15-64, które miały kontakt z narkotykami (2018)

Tyle osób, które po raz pierwszy w życiu zgłosiło się na leczenie, podaje marihuanę jako podstawowy narkotyk

- Mieszkańcy Mazowsza mają lepszy dostęp do edukacji i profilaktyki w obszarze uzależnień oraz większą liczbę placówek do dyspozycji niż w pozostałe regiony kraju, ale nie wszystkie samorządy prowadzą działania profilaktyczne.
- Wydatki województwa na przeciwdziałanie narkomanii to 3,2 mln zł – 0,03% budżetu pomocy społecznej.
- Kadry i placówki są skupione głównie w Regionie Warszawskim Stołecznym. Na Mazowszu działa wiele organizacji pozarządowych prowadzących działania w tym obszarze.
- W porównaniu do państw UE skala używania narkotyków w Polsce nie jest duża. Na tle innych województw, Mazowsze ma niższy wskaźnik używania marihuany wśród młodzieży szkolnej oraz niższy wskaźnik zgonów spowodowanych zażywaniem narkotyków (0,3 na 100 tys. mieszkańców).
- Stosunkowo wysoki jest z kolei wskaźnik przestępczości narkotykowej (166 na 100 tys. mieszkańców).
- Większa liczba depresji i problemów psychicznych może prowadzić do częstszego sięgania po narkotyki w różnych grupach mieszkańców.
- Osobnym wyzwaniem są coraz bardziej widoczne uzależnienia behawioralne niesubstancjalne, które polegają na uzależnieniu od czynności (np. internetu, telefonu, mediów społecznościowych, pracy, zakupów, seksu itd.).

Liczba wszczętych postępowań karnych w sprawach narkomanii – poniżej średniej ogólnopolskiej (2019)

9. BEZDOMNOŚĆ

Rośnie podatność na kryzys bezdomności

Mazowsze jest jednym z kilku województw, w których najszybciej przybywa w ostatnich latach osób w kryzysie bezdomności. Wśród powodów bezdomności są m.in. konflikt rodzinny lub rozpad związku, uzależnienie, eksmisja lub wymeldowanie. Istnieją duże różnice w dostępie do infrastruktury pomiędzy Warszawą a innymi gminami województwa.

23

Noclegownie, schroniska i domy dla bezdomnych funkcjonowały na Mazowszu w 2020 r.

4813

Tyle rodzin otrzymało wsparcie socjalne z powodu bezdomności. 569 z nich to rodziny mieszkające na wsi. 1305 rodzin objęto pomocą w Regionie Mazowieckim Regionalnym (RMR), objęła ona łącznie 4990 osób.

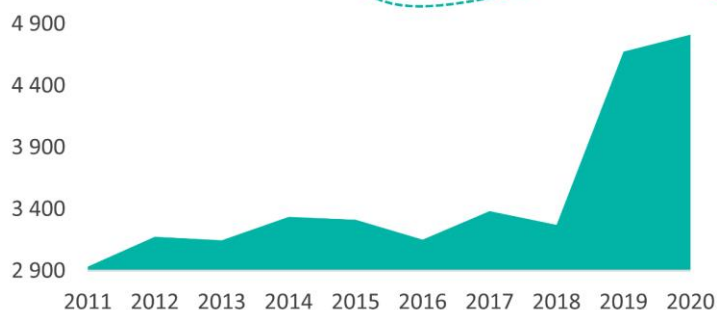
Osób w kryzysie bezdomności to kobiety

19%

Tyle osób bezdomnych przebywało w Warszawie (2019)

2469

W latach 2019–2021 wzrosła liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu bezdomności

- Kryzys bezdomności dotyka mieszkańców różnych mazowieckich gmin i miast, ale nie wszystkie gminy prowadzą działania wspierające osoby nim dotknięte.
- Liczba placówek dla osób w kryzysie bezdomności zmniejszyła się z 35 w 2018 r. do 23 w 2019 r.
- Infrastruktura pomocowa dla osób w kryzysie bezdomności skupiona jest w Warszawie, co sprzyja przyjazdowi osób w kryzysie bezdomności z obszaru województwa i z całego kraju.
- Część osób nie zgłasza się po pomoc i przebywa w przestrzeni publicznej – 18% mieszkańców Warszawy wskazuje bezdomność jako istotny problem do rozwiązania.
- Widoczny wzrost liczby osób korzystających ze wsparcia w Warszawie nastąpił w 2020 r. w związku z pandemią COVID-19.
- Wzrost kosztów utrzymania, najmu i energii elektrycznej będzie zwiększał ryzyko bezdomności wśród mieszkańców Mazowsza o niskich dochodach i kapitale społecznym.

10. PRZEMOC W RODZINIE

Przybyło kategorii ofiar przemocy

Zjawisko przemocy w rodzinie utrzymuje się na relatywnie wysokim poziomie. Sprawcami są głównie mężczyźni pod wpływem alkoholu. Wśród ofiar pojawiają się również osoby starsze czy niepełnosprawne.

25 tys.

Liczbę osób dotkniętych przemocą domową na Mazowszu szacuje się na 25 tys. (2019). Z powodu przemocy w rodzinie w trudnej sytuacji życiowej znalazło się 5,3 tys. osób.

Poza wsparciem materialnym, ofiary przemocy zostały objęte wsparciem ośrodków interwencji kryzysowej

2121

Poradnictwo specjalistyczne z powodu przemocy w rodzinie lub jej podejrzenia objęło:

17,6 tys.

Liczba wypełnionych formularzy procedury „Niebieskiej Karty” na Mazowszu w 2020 r. Nie pokazuje ona jednak rzeczywistej skali przemocy, gdyż wiele osób nie zgłasza aktów przemocy.

3794

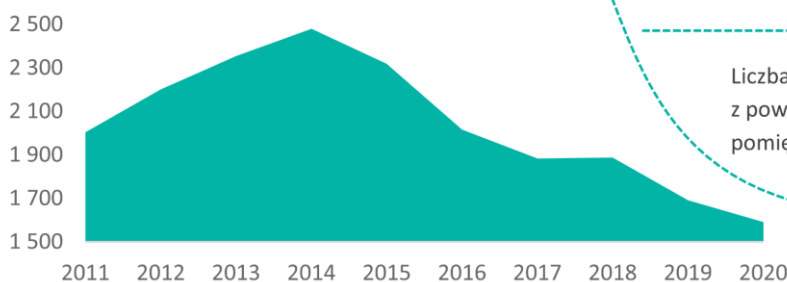
283

Dzieci przebywa w pieczy zastępczej z powodu przemocy w rodzinie

Osób skorzystało ze wsparcia jednostek pomagających ofiarom przemocy na Mazowszu (2020)

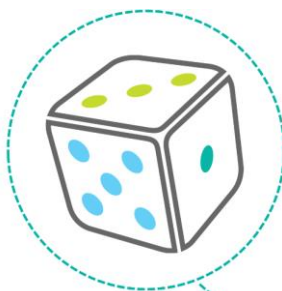
1591

Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu przemocy w rodzinie zmalała pomiędzy 2014 a 2020 r. o 36%

- Ukryty wymiar przemocy w rodzinie (przypadki nie zgłaszane lub lekceważone) może dotyczyć znacznie większej liczby osób, niż uzyskujące pomoc.
- Izolacja rodzin w pandemii COVID-19 nasiliła problem.
- Wzrosła liczba instytucji wszczynających procedurę „Niebieskiej Karty”.
- Z obserwacji grup interdyscyplinarnych wynika, że pojawiły się nowe grupy dotknięte przemocą: nie tylko kobiety i dzieci, ale również mężczyźni, osoby niepełnosprawne i starsze.
- Wydatki na profilaktykę i wczesne wykrywanie przemocy w rodzinie są niskie (4 mln zł w 2020 r.)
- Łańcuch wsparcia nie jest w pełni zintegrowany (np. mała liczba mieszkań chronionych i programów wsparcia dla kobiet z dziećmi, specjalistów przygotowanych do pracy w tym zakresie), co utrudnia skuteczną pomoc.

11. ZDARZENIA LOSOWE I SYTUACJE KRYZYSOWE

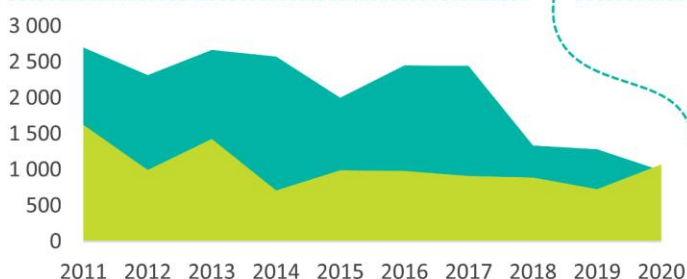
Mniej sytuacji kryzysowych w systemie pomocy społecznej
Spada występowanie zdarzeń losowych i sytuacji kryzysowych – nieoczekiwanych wydarzeń, które negatywnie wpływają na stan psychiczny lub fizyczny mieszkańców, a także szkód losowych.

Osób otrzymało w 2020 r. zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego. Wypłacono 908 świadczeń na kwotę 1,76 mln zł.

Rodzin otrzymało zasiłki w związku z sytuacją kryzysową, która je dotknęła w 2020 r. 596 mieszkało na wsi. Liczba osób w tych rodzinach wyniosła 4,6 tys. osób

Zmiany w zakresie liczby osób objętych pomocą w związku ze zdarzeniami losowymi oraz sytuacjami kryzysowymi o charakterze nagłym, które wydarzyły się na Mazowszu w latach 2010–2020

- Sytuacje kryzysowe
- Zdarzenia losowe

- W ostatniej dekadzie wystąpiło na Mazowszu stosunkowo niewiele sytuacji, w których konieczne było udzielenie znaczącej pomocy z powodu zdarzeń losowych i wynikających z tego tytułu sytuacji kryzysowych, jednak należy być na nie dobrze przygotowanym.
- W przypadku sytuacji kryzysowych ośrodki Pomocy Społecznej i Ośrodki Interwencji Kryzysowej świadczą różnorodne formy pomocy, np. pomoc psychologiczną, medyczną, socjalną czy prawną, która ma na celu przywrócenie równowagi psychicznej i fizycznej po wystąpieniu kryzysu.

12. KLĘSKI ŻYWIOŁOWE

Utrzymanie gotowości do działania

W ostatnich latach nie wystąpiły na Mazowszu sytuacje wymagające zaangażowania środków z pomocy społecznej w związku z klęskami żywiołowymi lub zagrożeniem ekologicznym.

Corocznie wsparcie z tytułu klęski żywiołowej lub ekologicznej pomoc otrzymuje przeciętnie kilkadziesiąt rodzin, mieszkających najczęściej na terenach wiejskich. Z powodu klęski żywiołowej, w 2020 r. z pomocy oferowanej przez samorzady gmin skorzystało 67 rodzin. Objęła ona 163 osoby.

Głównym wyzwaniem samorządu regionu jest monitorowanie i prognozowanie możliwości wystąpienia klęsk żywiołowych i ekologicznych oraz utrzymanie gotowości systemu wsparcia (w tym organizacji pozarządowych, ich zasobów materialnych i lokalowych) na udzielenie pomocy ich ofiarom.

13. INTEGRACJA CUDZOZIEMCÓW

Mały zakres programów integracyjnych dla cudzoziemców Mazowsze jest obszarem o dużej liczbie obcokrajowców, głównie osób przebywających w celach zarobkowych (przede wszystkim z Ukrainy). Liczba migrantów w regionie może się zwiększyć w związku z napięciami i konfliktami.

-21%

W 2020 r. po raz pierwszy od 2013 r. spadła na Mazowszu liczba zezwoleń na pracę cudzoziemców. W 2020 r. wydano ich o 21% mniej niż rok wcześniej, co może być skutkiem sytuacji pandemicznej

Na terenie Mazowsza przebywało 119 tys. zarejestrowanych cudzoziemców

Odsetek zezwoleń na pracę wydanych na Mazowszu po raz pierwszy (2020)

105

Tyle rodzin otrzymało pomoc w formie pracy socjalnej, poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego i prawnego oraz pomocy w załatwianiu spraw w instytucjach i urzędach (2020)

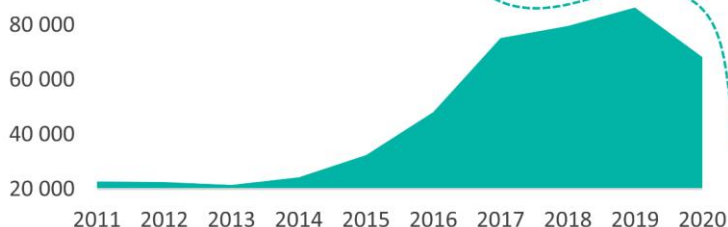
1039

Liczba bezrobotnych cudzoziemców w Warszawie (2020)

Tyle osób ze statusem uchodźcy skorzystało ze wsparcia samorządu mazowieckiego w 2020 r. – pomoc dotyczyła 102 rodzin

Zezwolenia na pracę cudzoziemców na Mazowszu udzielone w latach 2011–2020

- Wsparcie dla cudzoziemców na Mazowszu dotyczy przede wszystkim osób o statusie uchodźców.
- Trendy demograficzne i społeczne wskazują, że polityka migracyjna nastawiona na uzupełnianie niedoborów rynku pracy jest niezbędna, by utrzymać wzrost i rozwój gospodarczy makroregionu.
- W ocenie Najwyższej Izby Kontroli funkcjonujący w Polsce system pomocy społecznej dla uchodźców nie zapewnia im należytej integracji ze społeczeństwem, ani nie stwarza warunków dla podjęcia samodzielnego życia.
- Wyzwaniem są zwłaszcza programy sprzyjające szybszej integracji społecznej cudzoziemców, którzy wiążą swą przyszłość z Polską.
- Organizacje pozarządowe na Mazowszu prowadzą szereg programów wsparcia integracji obcokrajowców (m.in darmową naukę języka polskiego, kursy adaptacyjne, doradztwo prawne i zawodowe oraz pomoc socjalną) i mają potencjał do poszerzenia spektrum działań.
- Szacuje się, że Mazowsze będzie potrzebowało w najbliższych 3–5 latach kilkaset tysięcy pracowników z zagranicy.

14. SIEROCTWO

Opieka i usamodzielnianie

Nieznacznie zmniejsza się na Mazowszu liczba osób korzystających pomocy społecznej z powodu sieroctwa lub pólsieroctwa. W związku z tym relatywnie zmniejsza się również liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka.

5,9 tys.

Tyle dzieci przebywało w 2020 r na Mazowszu w pieczy zastępczej – 964 z powodu sieroctwa i pólsieroctwa. Pólsieroctwo i sieroctwo jest jednym z istotnych powodów umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Najczęstsze jednak powody to uzależnienie rodziców od alkoholu oraz bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych.

Tyle rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem funkcjonowało na Mazowszu w 2020 r. (1115 RMR i 1514 RWS)

2669

Tyle rodzin otrzymało bezpośrednie wsparcie z powodu sieroctwa na Mazowszu w 2020 r.

84

60%

O tyle spadła liczba rodzin korzystających ze wsparcia z powodu sieroctwa w RWS (58% w RMR) pomiędzy rokiem 2015 a 2019.

29 tys.

Tyle różnego rodzaju świadczeń wypłacił samorząd Mazowsza na cele związane z usamodzielnianiem, kontynuowaniem nauki lub zagospodarowaniem się osób pełnoletnich opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze (2020)

- Ryzyko wzrostu liczby dzieci, których rodzice ze względu na stan zdrowia nie będą mogli czasowo lub trwale sprawować nad nimi opieki lub nie żyją jest nadal wysokie biorąc pod uwagę przyczyny chorób i śmiertelności osób dorosłych.
- Może to prowadzić do wzrostu liczby sierot i pólsierot, którym należy zapewnić opiekę w pieczy zastępczej.
- Model pieczy zastępczej rozwija się na Mazowszu w kierunku deinstytucjonalizacji jako docelowego sposobu organizacji polityki wsparcia rodzin i opieki nad dzieckiem, w tym wspierania rodzin adopcyjnych i zastępczych.
- Istotnym społecznie procesem jest również wspieranie procesu usamodzielniania społecznego osób opuszczających rodziny zastępcze, m.in. poprzez rozwój mieszkalnictwa chronionego, wsparcie środowiskowe czy pomoc w znalezieniu pracy.
- Wyzwaniem jest zachęcanie rodzin bezdzietnych do pełnienia roli rodzin zastępczych.

15. OCHRONA OFIAR HANDLU LUDŹMI

Nie maleje zagrożenie procederem handlu ludźmi

Polska jest jednocześnie krajem pochodzenia, krajem tranzytowym oraz krajem docelowym dla ofiar procederu handlu ludźmi. Najczęstsze formy wykorzystania osób obejmowanych pomocą to praca przymusowa i eksploatacja seksualna.

166

Tyle osób skorzystało w Polsce ze wsparcia Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi (2020). 2/3 z nich to obcokrajowcy. Większość to kobiety.

75

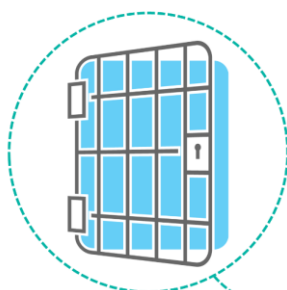
Tyle rodzin otrzymało na Mazowszu wsparcie z powodu handlu ludźmi – w tym 44 w regionie stołecznym (2020)

Tyle potencjalnych ofiar pracy przymusowej zidentyfikowała Straż Graniczna w 2020 r. Do zawarcia fikcyjnych małżeństw zmuszono 5 kobiet – obywaterek Polski.

43

- Krajowy Plan Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2020–2021 przewiduje zacieśnienie współpracy instytucji na poziomie międzynarodowym, centralnym oraz lokalnym w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi i wsparcie ofiar tego przestępstwa, w tym w kontekście pracy przymusowej.
- Mazowsze uczestniczy w Wojewódzkim Zespole ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, prowadzi również działania informacyjne, zwracające uwagę na ten problem.

16. TRUDNOŚCI W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA PO OPUSZCZENIU ZAKŁADU KARNEGO

Około 9% wszystkich więźniów w Polsce osadzonych jest na terenie województwa mazowieckiego. Z roku na rok spada liczba osób korzystających z pomocy postpenitencjarnej.

598

Tyle osób zostało zwolnionych z zakładów penitencjarnych znajdujących się w regionie (2020)

Tyle rodzin otrzymało pomoc w związku z trudnością przystosowania się do życia po opuszczeniu zakładu karnego w 2020 r.

1294

- Stygmatyzacja, brak zabezpieczenia materialnego, zły stan zdrowia, brak mieszkania oraz szans na znalezienie pracy i oparcia w rodzinie to najważniejsze problemy, przed którymi stają osoby opuszczające zakłady karne.
- Osoby opuszczające zakłady karne nie mają zapewnionego systemu readaptacji i integracji społeczno-zawodowej.

III. Wyzwania przyszłości dla Mazowsza

– najważniejsze obszary koncentracji działań

Aktywizacja zawodowa i wsparcie zatrudnienia – Aktywizacja i integracja społeczna seniorów – Wsparcie rodzin i przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom – Wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi – Profilaktyka uzależnień – Wzmocnienie kadr pomocy społecznej – Rozwój ekonomii społecznej – Wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami i ze szczególnymi potrzebami – Wzmocnianie lokalnych społeczności – Gotowość na niespodziewane sytuacje kryzysowe

- W opracowywaniu diagnozy społecznej Mazowsza pod uwagę wzięto nie tylko dane statystyczne dotyczące ostatniego dziesięciolecia w kluczowych obszarach polityki społecznej, ale również trendy i uwarunkowania, które będą zmieniały potrzeby społeczne w kolejnych latach. Wskazują one obszary, w których konieczne jest działanie, by osiągnąć większą spójność społeczną i uniknąć problemów społecznych w przyszłości.
- Istotnych wniosków do diagnozy dostarczyła ocena skutków społecznych pandemii COVID-19. Uwypukliła ona wiele mankamentów systemu zdrowia i pomocy społecznej, w tym problemów koordynacyjnych. Wzmocniła również świadomość wyzwań związanych z kluczowymi dla życia mieszkańców kwestiami: poczuciem bezpieczeństwa, pewności zatrudnienia, oparcia społecznego.

- Pandemia COVID-19 wyeksponowała również mniej dostrzegane problemy społeczne, np. związane z uzależnieniami młodzieży, samotnością, zaburzeniami psychicznymi, w tym zaburzeniami odżywiania.
- Diagnoza społeczna Mazowsza identyfikuje w tej części wyzwania, wynikające ze zmian demograficznych, zmian w strukturze rodzin i relacji społecznych, zmian w sposobie życia oraz zagrożeń zewnętrznych, których nie da się przewidzieć. Do najważniejszych z punktu widzenia spójności społecznej i rozwoju kapitału społecznego w makroregionie należą:

1. AKTYWIZACJA ZAWODOWA I WSPARCIE ZATRUDNIENIA

Dopasowanie działań do zmian na rynku pracy

Praca jest nie tylko źródłem dochodów, ale również elementem relacji społecznych. Pogorszenie sytuacji na rynku pracy i wzrost bezrobocia mogą przynieść negatywne skutki w postaci wzrostu różnego rodzaju problemów społecznych. Polityka aktywnego wsparcia zatrudnienia wymaga zmian, adekwatnych do przemian na rynku pracy.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Utrzymanie na rynku pracy osób chcących pracować.
- Wspieranie grup mających trudności ze znalezieniem pracy (np. osoby w młodym wieku).
- Wspieranie seniorów chcących powrócić na rynek pracy.

KIERUNKI DZIAŁANIA

- Rozwijanie zintegrowanych form wsparcia w procesie poszukiwania pracy, podnoszenia kwalifikacji i przekwalifikowania zawodowego.
- Profilowanie zawodowe, badanie predyspozycji i (pre)orientacja zawodowa w celu właściwego wyboru zawodu i miejsca pracy.
- Wspieranie mobilności zawodowej pracowników, rozwój sieci transportu publicznego na terenie makroregionu, tworzenie innych zachęt.
- Niwelowanie dysproporcji w zatrudnieniu i wzmacnianie działań gmin, w których dostęp do pracy jest szczególnie utrudniony.
- Indywidualizowanie programów aktywizacyjnych dla grup defaworyzowanych: osób długotrwale bezrobotnych, osób z niepełnosprawnościami, młodzieży pozostającej poza edukacją i rynkiem pracy (NEET – not in employment, education or training), kobiet wracających na rynek pracy, pracowników tymczasowych oraz sezonowych.
- Zachęcanie seniorów do podejmowania pracy, a przedsiębiorców – do wykorzystania potencjału seniorów.

Odsetek osób bezrobotnych, zarejestrowanych w Regionie Mazowieckim Regionalnym (RMR)

65%

NOWE PODEJŚCIA

Odpowiedzią na wyzwania rynku pracy może być rozwój ekonomii społecznej. Połączenie wyzwań ochrony pracowników, readaptacji społeczno-zawodowej i niwelowania skutków braku dostępu do zatrudnienia może odbywać się m.in. poprzez rozwój usług społecznych użyteczności publicznej. Wdrożenie tych działań powinno się odbywać na podstawie „Planu Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021–2030” i odwoływać się do idei „ekonomii solidarnej”.

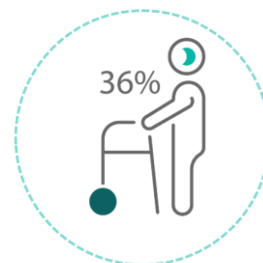
2. AKTYWIZACJA I INTEGRACJA SPOŁECZNA SENIORÓW

Wzmacnianie aktywności i samodzielności

Pandemia COVID-19 ujawniła słabości zinstytucjonalizowanej formy opieki nad osobami starszymi oraz nowe potrzeby mieszkańców w wieku 65+. By zapewnić opiekę wszystkim najstarszym i niesamodzielnym mieszkańcom Mazowsza potrzebne są działania na wielu poziomach.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Identyfikowanie niesamodzielnym i samotnych seniorów oraz zapewnienie im wsparcia.
- Podtrzymywanie aktywności seniorów, wzmocnienie ich kompetencji np. cyfrowych.
- Rozwijanie nieinstytucjonalnych, środowiskowych form opieki nad seniorami.

Taki odsetek mieszkańców Mazowsza to osoby 50+, adresaci polityki senioralnej (2020)

KIERUNKI DZIAŁANIA

- Skuteczniejsze identyfikowanie potrzeb osób samotnych i polepszanie mechanizmów ochrony osób starszych przed zaniedbaniem.
- Zwiększanie samodzielności i aktywności seniorów oraz ich udziału w życiu społecznym.
- Zwiększanie kompetencji cyfrowych seniorów (przez dofinansowanie szkoleń, sprzętu, rozwój dedykowanych aplikacji).

- Rozwijanie usług opiekuńczych, w tym form wsparcia dziennego, dziennych domów opieki medycznej, dziennych form pomocy dla osób z chorobami otępiennymi, w środowisku najbliższym seniorom i miejscu zamieszkania.
- Zwiększenie ochrony seniorów przed zagrożeniami takimi jak przemoc, wykorzystywanie bezradności, oszustwa itp.
- Rozwijanie działań w zakresie profilaktyki chorób, w tym wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego, zwiększenie roli telemedycyny i teleopieki w opiece nad seniorami.
- Kształcenie rodzinnych opiekunów osób starszych (wraz z wsparciem psychologicznym).

NOWE PODEJŚCIA

W zakresie wsparcia seniorów potrzebny jest nowy paradygmat i zmiana myślenia: przejście od polityki senioralnej do polityki jakości życia osób starszych. W praktyce oznacza tworzenie programów aktywizacji wsparcia dla różnych grup osób starszych oraz wzmocnienie działań profilaktycznych w zakresie wsparcia społecznego. Rosnących potrzeb seniorów w zakresie opieki nie da się zaspokoić instytucjonalnie – odpowiedzią mogą być modele pomocy oparte na społeczności, np. wsparcie sąsiedzkie, które miało miejsce podczas pandemii COVID-19.

3. WSPARCIE RODZIN I PRZECIWDZIAŁANIE NEGATYWNYM ZJAWISKOM

Indywidualne i skoordynowane plany pomocy

Dostęp do usług społecznych w rozsądnej cenie umożliwia rozwój rodzin. Szczególne znaczenie ma edukacja we wczesnym dzieciństwie oraz programy profilaktyki zdrowego trybu życia. Nasilające się problemy i kryzysy rodzinne wymagają z kolei systemu wsparcia i skutecznej interwencji.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Wspieranie rodzin w zakresie różnych form opieki nad dziećmi.
- Wspieranie rodzin w kryzysach małżeńskich i w problemach relacyjnych.
- Polepszanie łańcucha wsparcia dla osób doświadczających przemocy domowej.

Liczba mieszkających na Mazowszu dzieci w wieku 0-14 lat, adresatów działań wspierających rodziny (2020)

KIERUNKI DZIAŁANIA

- Dążenie do integracji programów, działań i usług wspierających rodziny w rozwoju oraz przeciwdziałających negatywnym zjawiskom.
- Wdrożenie wielowymiarowych działań dotyczących wsparcia rodzin, w oparciu m.in. o usługi poradnictwa i doradztwa; lepsze wykorzystanie systemu asystentury rodzinnej.
- Poprawienie dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3 (żłobki).
- Wspieranie rozwoju umiejętności życiowych nastolatków, ze szczególnym uwzględnieniem dobrostanu psychicznego i emocjonalnego.
- Wdrożenie działań dotyczących wsparcia psychicznego dzieci i młodzieży, wspieranie rodzin w zakresie przeciwdziałania zaburzeniom odżywiania, uzależnieniom od technologii etc.
- Wspieranie rozwoju świetlic socjoterapeutycznych, środowiskowych i klubów młodzieżowych.
- Kontynuowanie deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej i wsparcia dla realizatorów pieczy.
- Rozwijanie profilaktyki i edukacji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wzmocnienie łańcucha wsparcia ofiar przemocy w rodzinie.

NOWE PODEJŚCIA

Przykładem kierunku, w jakim rozwija się wsparcie rodzin, jest projekt „Liderzy Kooperacji”, w którym uczestniczy Mazowsze i kilka innych regionów w Polsce. Realizowany w nim model kooperacji dotyczy zwalczania ubóstwa i włączania społecznego rodzin w gminach wiejskich. Potrzeby rodzin są oceniane przez menedżera usług rodzinnych, który proponuje plan wsparcia i ustala koszyk indywidualnych świadczeń. Usługi są realizowane we współpracy z lokalnymi instytucjami (m.in. edukacja, policja, wymiar sprawiedliwości, kultura, sport). Więcej [na stronie projektu Liderzy Kooperacji](https://mcps.com.pl/liderzy-kooperacji/)¹.

4. WSPARCIE OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI

Tworzenie aktywnego wsparcia środowiskowego

Problemy ze zdrowiem psychicznym dotyczą coraz większej liczby osób, a dostęp do usług społecznych związanych ze sferą dobrostanu psychicznego pozostaje na niskim poziomie. Szczególnie trudna jest sytuacja psychiatrii dziecięcej. Problemy będzie pogłębiał deficyt specjalistów.

---

¹ <https://mcps.com.pl/liderzy-kooperacji/>

KLUCZOWE WYZWANIA

- Stworzenie systemu oparcia dla osób doświadczających kryzysów psychicznych i emocjonalnych.
- Rozwijanie programu pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
- Inwestowanie w działania na rzecz zdrowia psychicznego.

KIERUNKI DZIAŁANIA

- Kontynuowanie realizacji planu wsparcia osób w kryzysach psychicznych (Mazowiecki Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2018–2023), uwzględniającego współpracę z sektorem ochrony zdrowia (szpitale, specjaliści) oraz organizacjami pozarządowymi.
- Wzmacnianie sieci wsparcia społecznego i środowiskowego, działania wspierające proces zdrowienia i umacniania psychicznego (programy oparcia).
- Rozwijanie środowiskowych domów samopomocy, ośrodków wsparcia, warsztatów terapii zajęciowej, klubów, specjalistycznych usług opiekuńczych, chronionego zakwaterowania itp.
- Rozwijanie programów wsparcia psychicznego młodzieży.
- Rozwijanie programów, wspierających samodzielność osób z zaburzeniami psychicznymi.
- Kształtowanie wobec osób z zaburzeniami psychicznymi właściwych postaw społecznych: zrozumienia, tolerancji, życzliwości oraz zapobiegania ich dyskryminacji i stygmatyzacji.
- Wzmocnienie działań informacyjnych w zakresie wsparcia osób chorujących psychicznie, w tym młodzieży.

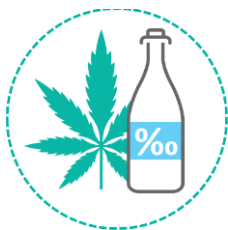

Liczba mieszkańców Mazowsza zarejestrowanych w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu i innych substancji (2016)

NOWE PODEJŚCIA

Kluczowe znaczenie wsparcia środowiskowego podkreślają przykłady realizowanych na Mazowszu projektów. Warszawski Dom Pod Fontanną działa od wielu lat jako dzienna placówka samopomocy dla osób doświadczających problemów zdrowia psychicznego. Dom działa zgodnie z międzynarodowym modelem domu – klubu.

5. PROFILAKTYKA UZALEŻNIEŃ

Silniejsza profilaktyka i skuteczne interwencje

Używanie i nadużywanie substancji psychoaktywnych przez dorosłych i młodzież szkolną osiągnęło niepokojący poziom, co wymaga interwencji. Zmiany cywilizacyjne prowadzą również do nowych uzależnień od czynności, np. telefonu komórkowego, gier online, zakupów, pracoholizmu, czy od seksu. Dotyczą one również w dużej mierze „pokolenia instant”, które chce wszystkiego „na już”.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Zintensyfikowanie działań w zakresie profilaktyki uzależnień od alkoholu i narkotyków.
- Informowanie o skali nowych uzależnieniach behawioralnych.
- Wzmacnianie wieloaspektowego wsparcia osób uzależnionych.
- Rozwijanie kompetencji i umiejętności osób pracujących w systemie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień w województwie mazowieckim.

KIERUNKI DZIAŁANIA

- Wzmocnienie działań profilaktycznych i informacyjnych, dotyczących typów uzależnień (alkohol, narkotyki, uzależnienia behawioralne) oraz ich szkodliwości społecznej i indywidualnej.
- Kontynuowanie priorytetów określonych w obowiązujących programach przeciwdziałania uzależnieniom.
- Zwiększanie kompetencji wychowawczo-profilaktycznych rodziców i nauczycieli w tym zakresie, rozwijanie działań zapobiegawczych w szkołach i placówkach we współpracy z samorządem.
- Pogłębianie współpracy z podmiotami działającymi w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom.
- Realizowanie programów przeciwdziałających uzależnieniom, przygotowanym w oparciu o dowody naukowe.
- Rozwijanie partnerstw i wymiany informacji pomiędzy samorządami na poziomie regionalnym, krajowym i międzynarodowym.
- Wspieranie readaptacji oraz reintegracji zdrowotno-społeczno-zawodowej osób z uzależnieniami.

Na tyle szacowana jest liczba osób nadużywających alkoholu na Mazowszu

NOWE PODEJŚCIA

Rozwijanie sieci społecznych, które oferują pomoc osobom zagrożonym uzależnieniem, uzależnionym oraz ich rodzinom i bliskim. Przykładem może być projekt „Wykręć numer nałogowi” – interwencyjna strona internetowa dla uzależnionych mieszkańców Warszawy (<https://www.pomocwarszawa.pl/>). Można znaleźć na niej błyskawiczną pomoc, zarówno online, jak i w wytypowanych placówkach na terenie miasta. Oferta wsparcia kierowana jest również do osób i instytucji zainteresowanych profilaktyką, leczeniem oraz terapią i wsparciem osób z problemem uzależnienia. Zgłaszający się mogą uzyskać także wiedzę o uzależnieniach oraz mechanizmach i praktykach radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych.

6. WZMOCNIENIE KADR POMOCY SPOŁECZNEJ

Zapewnienie ciągłości opieki nad potrzebującymi

Mazowszu, podobnie jak innym regionom w kraju, zagraża niedobór kadr pomocy społecznej. Może on utrudnić realizację zadań związanych ze wsparciem. Konieczne są działania, które będą zapobiegać niedoborom pracowników i kształcić nowych pracowników.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Zapewnienie ciągłości pomocy społecznej poprzez kształcenie i rozwój kadr.
- Zwiększenie prestiżu pracy w pomocy społecznej i usługach społecznych.
- Dokonanie zmiany wizerunku społecznego pomocy społecznej.

KIERUNKI DZIAŁANIA

- Przeprowadzenie oceny ryzyk związanych z niedoborem kadr w pomocy społecznej na Mazowszu.
- Inwestowanie w służby i nowe profesje społeczne: dowartościowanie osób pracujących w jednostkach pomocy społecznej, zwiększenie ich motywacji do działania i poczucia społecznej istotności zawodu.
- Zachęcanie do podejmowania zawodu pracownika socjalnego, tworzenie szybszych możliwości uzyskania kwalifikacji, zwiększenie elastyczności form kształcenia.
- Poprawienie kompetencji cyfrowych w służbach społecznych, wprowadzenie nowych technologii ułatwiających pracę.

- Rozwijanie umiejętności kadr społecznych, przygotowanie do nowych wyzwań.
- Zapewnianie grupowego i indywidualnego wsparcia związanego z potrzebami psychologicznymi i społecznymi pracowników socjalnych pierwszej linii.

NOWE PODEJŚCIA

Dbając o dopływ i rozwój kadr pomocy społecznej i podnoszenie ich kwalifikacji, samorządy mogą zawierać strategiczne partnerstwa z uczelniami, a także podejmować własne działania w kierunku rozwijania kadr społecznych. Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej w 2019 r. utworzyło w swojej strukturze Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, które prowadząc Mazowiecką Akademię Sztuki Pomagania (MASP), oferuje pracownikom instytucji pomocy społecznej i usług społecznych szkolenia, dostępne także online.

7. ROZWÓJ EKONOMII SPOŁECZNEJ

Sektor przyszłości w aktywnej polityce społecznej

Wzrost zapotrzebowania na usługi społeczne mogą zaspokoić podmioty ekonomii społecznej. Na Mazowszu jest ich niewiele. Bliższa współpraca z tym sektorem może stać się odpowiedzią na przyszłe potrzeby mieszkańców.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Wspieranie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej.
- Promowanie i zwiększanie widoczności ekonomii społecznej.
- Rozwijanie działań rzeczniczych dla ekonomii społecznej.
- Włączanie podmiotów ekonomii społecznej w realizację zadań społecznych, w tym usług.
- Realizowanie długofalowego partnerstwa z podmiotami społecznymi.

KIERUNKI DZIAŁANIA

- Tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu i rozwojowi podmiotów ekonomii społecznej, wzmacnianie podmiotów ekonomii społecznej jako partnera działań w obszarze polityki społecznej.

- Aktywniejsze tworzenie ośrodków wsparcia sektora ekonomii społecznej oraz pól współpracy z administracją publiczną, środowiskiem naukowym i biznesowym.
- Wzmacnianie regionalnych sieci współpracy podmiotów ekonomii społecznej (klastry).
- Powierzenie podmiotom ekonomii społecznej nowych zadań w konkursach i grantach, m.in. w zakresie usług adresowanych do różnych grup mieszkańców (opieka nad dziećmi, opieka wytchnieniowa, opieka nad osobami starszymi, z demencją etc.).
- Dążenie do długofalowego partnerstwa z podmiotami ekonomii społecznej w zaspokajaniu potrzeb społecznych makroregionu.

Tyle podmiotów ekonomii społecznej było zarejestrowanych na Mazowszu (2020) – relatywnie mało w porównaniu z innymi regionami w kraju

NOWE KIERUNKI

Spółdzielczość socjalna jest w Polsce bardzo słabo rozwinięta, podczas gdy w krajach Unii Europejskiej w formie spółdzielni działa wiele podmiotów, w różnych obszarach, w tym w zakresie usług społecznych. Zadania społeczne, których będzie przybywać (np. opieka nad osobami niesamodzielnymi) mogą z powodzeniem realizować przedsiębiorstwa społeczne np. spółdzielnie socjalne, skupiające pracowników specjalizujących się w tym obszarze i zakładane przez nich. Dotyczy to również innych zadań związanych z opieką i wsparciem.

8. WSPARCIE OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI I ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI

Poprawa dostępności we wszystkich wymiarach

Potrzeby osób z niepełnosprawnościami wymagają zaspokojenia i będą większym wyzwaniem także ze względu na starzenie się i przewlekłe choroby. Niezależnie od systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami, kluczowe staje się uwzględnienie perspektywy osób z niepełnosprawnościami we wszystkich aspektach życia społecznego.

KLUCZOWE WYZWANIA

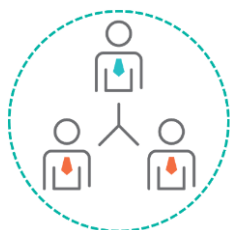
- Kształtowanie postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi.
- Poprawienie dostępności we wszystkich obszarach życia społecznego.
- Aktywizowanie społeczno-zawodowe osób z niepełnosprawnościami.
- Przeprowadzenie deinstytucjonalizacji usług na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

KIERUNKI DZIAŁAŃ

- Realizowanie założeń Wojewódzkiego Programu Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych.
- Usprawnienie systemu diagnozowania i monitorowania sytuacji osób z niepełnosprawnościami.
- Poprawienie dostępności leczniczej, zawodowej i społecznej rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami w celu większej integracji społecznej.
- Rozwijanie usług środowiskowych w ramach procesu deinstytucjonalizacji, takich jak warsztaty terapii zajęciowej, środowiskowe domy samopomocy (ŚDS), zakłady pracy chronionej, zakłady aktywności zawodowej etc., zwiększenie liczby asystentów osoby niepełnosprawnej.
- Wspieranie aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnością na otwartym i chronionym rynku pracy.
- Tworzenie warunków osobom z niepełnosprawnościami do pełnego uczestnictwa we wszystkich dziedzinach życia społecznego poprzez zwiększanie ich dostępu do dóbr i usług.
- Zwiększenie aktywności instytucji i organizacji pozarządowych, w tym organizacji pożytku publicznego, działających na rzecz osób z niepełnosprawnością.
- Promowanie kultury szacunku dla osób z niepełnosprawnościami, uwzględnienie perspektywy osób z niepełnosprawnościami we wszystkich działaniach społecznych, które są realizowane na Mazowszu.

Szacowana liczba osób z niepełnosprawnościami różnego typu mieszkających na Mazowszu (2011)

9. ROZWÓJ SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH

Silne i responsywne społeczności lokalne

Mazowsze potrzebuje aktywnych społeczności lokalnych. Prężnie działające społeczności lokalne tworzą szansę na lepsze rozwiązywanie problemów społecznych. W czasach pandemii to właśnie dobrze zorganizowane społeczności natychmiast ruszyły z pomocą potrzebującym. Tworząc sieć wzajemnych relacji potrafiły szybko zareagować na pojawiające się problemy i organizować samopomoc. Takie formy działań to przejaw wspólnoty responsywnej, która bierze odpowiedzialność za swoich bliźnich, sąsiadów. Organizuje się poprzez różne ruchy sąsiedzkie, samopomocowe, organizacje społecznościowe, lokalne sieci współpracy.

KLUCZOWE WYZWANIA

- Wspieranie lokalnych relacji i więzi tworzących wzajemne zaufanie i kapitał społeczny.
- Rozwój kompetencji liderów, animatorów, organizatorów społeczności w obszarze integracji i aktywizacji społeczności.
- Wzmacnianie postaw aktywności i odpowiedzialności za swoją małą ojczyznę.
- Odkrywanie zasobów i potencjałów społeczności oraz wyzwalanie empowermentu.

KIERUNKI DZIAŁANIA

- Wspieranie programów i inicjatyw lokalnych mających na celu integrację i aktywizację społeczności
- Wsparcie mobilizowania ludzi do samopomocy i wzajemnego wsparcia, tworzenia grup społecznych. Wzmacnianie empowermentu i tworzenie postaw aktywnych i solidarnych.
- Wspieranie programów edukacyjnych dla lokalnych liderów i animatorów zmiany.
- Rozwijanie powstawania przestrzeni wielofunkcyjnych – miejsc aktywności dla społeczności.
- Wspieranie tworzenia lokalnych sieci współpracy, tworzenia partnerstw, zespołów nakierowanych na rozwiązywanie lokalnych problemów.
- Wzmacnianie edukacji środowiskowej i obywatelskiej, w tym organizowania spotkań, konsultacji, działań edukacyjnych i debat społecznych dla mieszkańców.
- Rozwijanie lokalnego wolontariatu i postaw nakierowanych na wspólne dobro.

NOWE PODEJŚCIE

Rozwój społeczności, praca środowiskowa nabiera coraz większego znaczenia w polityce społecznej. Praca w społeczności lokalnej ma wspierać spójność społeczną, włączać ludzi do współdecydowania o swoim losie, uczyć ich odpowiedzialności i przywrócić ogniom wspólnot lokalnych poczucie podmiotowości, kontrolowania własnego życia i sprawstwa (empowerment). W Warszawie uchwalono w 2021 roku Program Wspólnota w ramach „Strategii #Warszawa2030”. W ramach tego programu wspierane są m.in. Miejsca Aktywności Mieszkańców (MAL), tworzenie partnerstw lokalnych, inicjatywy sąsiedzkie.

10. GOTOWOŚĆ NA NIEPRZEWIDZIANE SYTUACJE KRYZYSOWE

Ostatnim czynnikiem, który należy wziąć pod uwagę jest możliwość wystąpienia sytuacji nadzwyczajnych, wynikających ze zmian w otoczeniu zewnętrznym, i skutkujących ryzykami społecznymi. Otoczenie zewnętrzne staje się pod wieloma względami nieprzewidywalne. Skutkiem zmian klimatycznych mogą stać się klęski żywiołowe (susze, powodzie, huragany i inne ekstremalne zjawiska), które do tej pory były w Polsce rzadkością lub zdarzały się w innych rejonach Ziemi. Napięcia międzynarodowe i konflikty zbrojne mogą z kolei doprowadzić do fal migracji i napływu do Polski osób potrzebujących pomocy. Także istotne stają się zagrożenia związane z występowaniem pandemii.

KLUCZOWE WYZWANIA:

- Monitoring czynników ryzyka w otoczeniu gospodarczym i politycznym.
- Monitoring skutków zmian środowiska i natężenia nowych zjawisk.
- Tworzenie i aktualizacja planów kryzysowych związanych z wystąpieniem sytuacji nadzwyczajnych, klęsk żywiołowych, katastrof, pandemii i napięć społecznych, skutkujących koniecznością zapewnienia opieki i wsparcia dużym grupom osób.
- Wzmacnianie odporności (resilience) lokalnych społeczności na sytuacje nieprzewidywalne, a także zdolności lokalnych społeczności do tworzenia wolontariatu, sieci wsparcia i pomocy.

IV. Nowe podejścia i trendy w polityce społecznej – wnioski dla polityki społecznej Mazowsza

Inwestycyjna polityka społeczna – Wielosektorowa polityka społeczna – Polityka społeczna zorientowana na usługi – Indywidualizacja i personalizacja wsparcia – Deinstytucjonalizacja – Integracja i koordynacja usług społecznych – Ponadgminna współpraca w tworzeniu usług – Mieszane usługi społeczne i współodpłatność – Dowody naukowe jako podstawa tworzenia i planowania usług – Profesjonalizacja służb społecznych – Nowe technologie we wsparciu społecznym

- Trzecim elementem diagnozy społecznej Mazowsza jest analiza trendów i podejść w zakresie kształtowania metod wsparcia społecznego. Trendy te już kształtują politykę społeczną Mazowsza i będą wpływać na funkcjonowanie instytucji polityki społecznej oraz determinować ich działania także w przyszłości.
- Wynikają one z kierunków zawartych w politykach społecznych Unii Europejskiej, a także kształtu modelu społecznej gospodarki rynkowej rozwijanego w Polsce. Są także efektem praktyki rozwiązywania problemów społecznych w Unii Europejskiej, zmian instytucjonalnych i zarządczych.
- Realizowana do tej pory na Mazowszu Strategia Polityki Społecznej uwzględniała wiele trendów, rozwiązań i wytycznych wynikających z modelu europejskiej polityki społecznej, takich jak zapewnienie równości w dostępie do usług, trwałości efektów projektów społecznych, standaryzacji usług społecznych, racjonalizacji kosztowej i efektywności czy standaryzacji świadczonych usług. W najbliższej dekadzie kluczowe będą wskazane poniżej trendy.

1. INWESTYCYJNA POLITYKA SPOŁECZNA JAKO NOWOCZESNY MODEL PAŃSTWA DOBROBYTU

Wzmacnia się postrzeganie polityki społecznej jako inwestycji, której celem jest zwiększenie potencjału kapitału ludzkiego, społecznego i kulturowego poprzez redystrybucję nie tylko świadczeń, ale także możliwości i szans. Polityka społeczna jest w tym podejściu rozumiana nie jako koszt / wydatek, ale jako inwestycja w dobrobyt społeczny, która zwraca się w perspektywie dekady lub w perspektywie międzygeneracyjnej. Wiąże się to m.in. ze szczególnym traktowaniem edukacji wczesnego dzieciństwa, wsparciem rodziny, rozbudową infrastruktury społecznej, współpracą międzysektorową, rozwojem więzi lokalnych.

2. WIELOSEKTOROWOŚĆ WSPARCIA SPOŁECZNEGO

Wsparcie społeczne jest coraz częściej realizowane nie tylko przez tradycyjne instytucje pomocy społecznej, ale w sieci współpracy podmiotów z różnych sektorów: publicznego, prywatnego, pozarządowego, ekonomii społecznej, nieformalnego, lokalnych społeczności. Ich współpraca pozwala na lepsze rozpoznanie potrzeb oraz zwiększa skuteczność i jakość pomocy. Podejście to jest skutecznie stosowane np. w rozwiązywaniu problemów osób w kryzysie bezdomności, w zakresie aktywizacji seniorów czy przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Współpraca wielosektorowa będzie zyskiwać na znaczeniu.

3. POLITYKA SPOŁECZNA ZORIENTOWANA NA USŁUGI

Model wspierania społecznego ewoluuje w kierunku rozwijania usług społecznych, które są jednym z wymiarów oddziaływania nowoczesnego państwa dobrobytu (welfare state). Rozbudowany rynek usług społecznych, z których mogą skorzystać obywatele, zastępuje lub uzupełnia świadczenia pieniężne i pozwala odbiorcom skorzystać z profesjonalnego i indywidualnego wsparcia. Zmianę modelu pomocy społecznej z redystrybucyjnego na usługowy przyspieszy w najbliższych latach w Polsce tworzenie centrów usług społecznych, które będą miały nastawienie usługowe.

4. INDYWIDUALIZACJA I PERSONALIZACJA USŁUG

Spersonalizowane i indywidualne usługi społeczne to dążenie do oferowania usług „szytych na miarę”, dopasowanych do potrzeb konkretnego odbiorcy. Punktem wyjścia jest perspektywa odbiorcy i diagnoza jego potrzeb. Personalizacja to również prawo wyboru i większe uprawomocnienie odbiorcy (empowerment): to on wybiera, kto zrealizuje dla niego usługę o określonym standardzie. Trend ten prowadzi do tworzenia spersonalizowanych usług społecznych (personal social services) na quasi rynkach usług społecznych.

5. DEINSTYTUCJONALIZACJA

Trend wynikający z decentralizacji i demonopolizacji polityki społecznej, wzmacniający rolę środowiska lokalnego i społecznych więzi. Wsparcie społeczne jest zapewniane nie tylko przez instytucje zamknięte (np. stacjonarne domy pomocy), ale również przez podmioty nieinstytucjonalne oraz sektor nieformalny (rodzina, przyjaciele, sąsiedzi). Jego elementem było przejście od domów dziecka w stronę kameralnych rodzin zastępczych. Proces deinstytucjonalizacji w praktyce będzie oznaczać np. przekształcanie placówek całodobowych w kierunku instytucji wielofunkcyjnych lub otwartych na środowisko, mniejszych, w miejscu zamieszkania, środowiskowych i domowych.

6. INTEGRACJA I KOORDYNACJA USŁUG SPOŁECZNYCH

Uspójnienie sposobu oferowania wsparcia społecznego, by wszystkie usługi były oferowane kompleksowo. Ułatwianie korzystania z usług społecznych: tworzenia „jednego okienka” i współpraca instytucji świadczących wsparcie. Przejawem jest np. tworzenie centrów usług społecznych (CUS) – będą one koordynować „wiązki usług” dla konkretnych mieszkańców i rodzin. Kierunek ten wymaga lepszej współpracy między instytucjami oraz rozwoju rynku menedżerów usług społecznych, którzy potrafią planować organizację i dostarczanie usług.

7. PONADGMINNA WSPÓŁPRACA W TWORZENIU USŁUG

Efektom integracji i osobnym trendem będzie zwiększenie znaczenia ponadgminnej współpracy w rozwiązywaniu problemów społecznych. Część gmin ze względu na swoją wielkość i zasoby nie jest w stanie prowadzić samodzielnie niektórych działań. Ponadgminne porozumienia rozwijają się już teraz jako element współpracy gmin w zaspokajaniu potrzeb społecznych. Dotyczą one współpracy np. w obszarze przeciwdziałania bezdomności, czy programów zdrowotnych. Będą one pojawiać się częściej.

8. MIESZANE USŁUGI SPOŁECZNE (SOCIAL SERVICES MIX) I WSPÓŁODPŁATNOŚĆ (FINANCE MIX)

Pomoc społeczna nie jest sama w stanie udźwignąć ciężaru świadczenia szerokich, aktywnych usług społecznych. Efektom wcześniej opisanych trendów będzie rozwój mieszanych form usług społecznych (social welfare mix). Przy koordynacyjnej roli państwa będą one dostarczane przez różnych lokalnych producentów usług. Pojawi się więcej usług współodpłatnych dla obywateli. Przykładem mogą być żłobki współfinansowane przez samorząd i rodziców, czy pracodawców. W podobnej formule mogą powstawać np. dzienne domy wsparcia dla osób z demencją.

9. USŁUGI SPOŁECZNE OPARTE NA DOWODACH NAUKOWYCH (EVIDENCE-BASED)

Upowszechnia się opieranie procesów decyzyjnych w polityce pomocy i integracji społecznej na dowodach naukowych. Zastosowane w ochronie zdrowia, przyjmuje się obecnie w usługach społecznych. Instytucje wsparcia podejmują decyzje o inwestycjach społecznych na podstawie badań, analiz oraz testowaniu różnych modeli pomocy, rozwiązań organizacyjnych czy regulacji. Zwiększa się nacisk na stosowanie obiektywnej wiedzy, metod badawczych i naukowych, opieranie się na mocnych wnioskach statystycznych i ewaluacjach – by mieć pewność, że oferowane usługi są skuteczne i nie niosą ze sobą nadmiernego ryzyka.

10. PROFESJONALIZACJA SŁUŻB SPOŁECZNYCH

Sektor usług społecznych jest istotną częścią usług publicznych, rozwija się i profesjonalizuje się jak wszystkie usługi (m.in. przez nowe technologie). Wymaga to rozwoju kompetencji i profesjonalizacji kadr. Pojawiają się nowe zawody (np. animator, facylitator, organizator społeczności lokalnych). Personalizacja usług społecznych i wielosektorowość niosą nowe wyzwania zarządcze. W najbliższej dekadzie rozwijanie kompetencji pracowników społecznych i profesjonalizacja instytucji będzie jednym z kluczowych trendów.

11. NOWE TECHNOLOGIE WE WSPARCIU SPOŁECZNYM

Technologie cyfrowe, robotyka, automatyzacja otwierają nowe możliwości w zakresie polityki społecznej i realizacji nowych usług. Rozwiązania IT pozwalają na usprawnienie działania jednostek polityki społecznej i świadczenie usług w sposób bardziej zintegrowany, a często także – zdalny. Rozwiązania w zakresie teleopieki i telemedycyny, a także robotyki, wspomagają opiekę i monitoring. Technologie pojawiają się także w profilaktyce i poradnictwie (np. chatboty z pomocą psychologiczną, czy stosowanie VR w terapiach depresji i fobii). W ciągu dekady rozwiązania te staną się bardziej powszechne.

V. Ocena polityki społecznej na Mazowszu

Czwartym elementem diagnozy społecznej jest analiza SWOT do Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030. Analiza dotyczy działań prowadzonych w zakresie polityki społecznej oraz usług społecznych. Została ona wykonana na podstawie danych zgromadzonych na potrzeby tworzenia diagnozy, Ocen Zasobów Pomocy Społecznej przeprowadzonych w latach 2018–2020 oraz Raportu z Monitoringu Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2014–2020.

1. MOCNE STRONY SYSTEMU WSPARCIA SPOŁECZNEGO NA MAZOWSZU

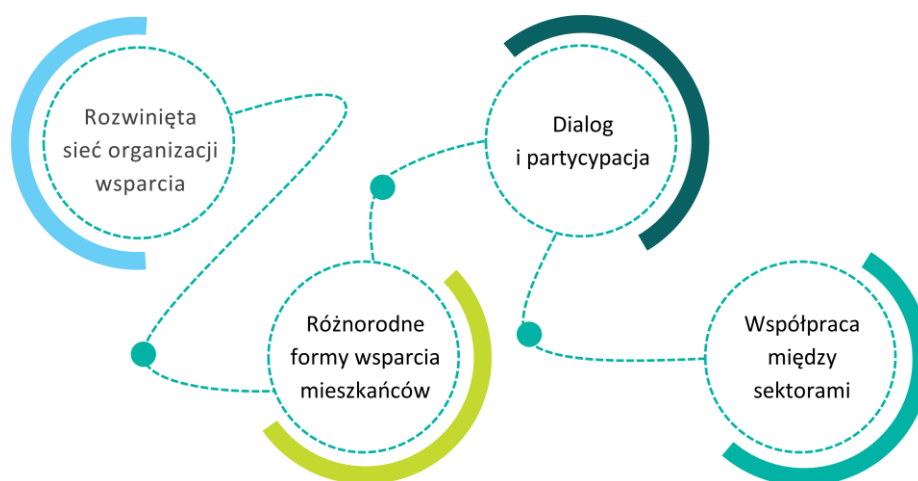

Tabela 6. Mocne strony systemu wsparcia społecznego na Mazowszu.

Czynniki	Opis
Różnorodne formy wspierania potrzeb mieszkańców, nowoczesne usługi	Na Mazowszu rozwinęliśmy dużą liczbę programów wspierających i prorodzinnych. Świadczymy w ich ramach usługi dla wielu grup mieszkańców, na podstawie szczegółowych strategii oraz zdiagnozowanych potrzeb. Korzystamy ze swojego wieloletniego doświadczenia w realizacji zadań na rzecz aktywnej integracji. Efektywnie wykorzystujemy know-how i środki Unii Europejskiej.

Czynniki	Opis
Rozwinięta sieć instytucji i organizacji udzielających wsparcia w różnych obszarach	Sektor usług wsparcia mieszkańców współtworzą obok samorządu organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i inne instytucje społeczne. Mamy na Mazowszu dużą liczbę organizacji pozarządowych (najwięcej w Polsce), z praktyką działania i doświadczeniem w różnych obszarach.
Coraz silniejsza współpraca międzysektorowa i partnerstwa	Rozwijamy współpracę międzysektorową. Realizujemy projekty z organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej, tworzymy porozumienia, by rozwijać usługi społeczne i wspólnie wspierać osoby przeżywające kryzys. Skutecznie wykorzystujemy możliwości współpracy z przedsiębiorcami, np. w obszarze rynku pracy i reintegracji zawodowej.
Dialog i partycypacja w dziedzinie pomocy społecznej	Decyzje o sposobie realizacji celów podejmujemy w dialogu z organizacjami specjalizującymi się m.in. w ochronie i wsparciu rodzin oraz osób z niepełnosprawnościami, wspieraniu seniorów, profilaktyce uzależnień, przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a także organizacjami zrzeszającymi adresatów wsparcia. Odpowiadamy na ich postulaty i pomysły.

2. SŁABOŚCI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE WSPARCIA SPOŁECZNEGO NA MAZOWSZU

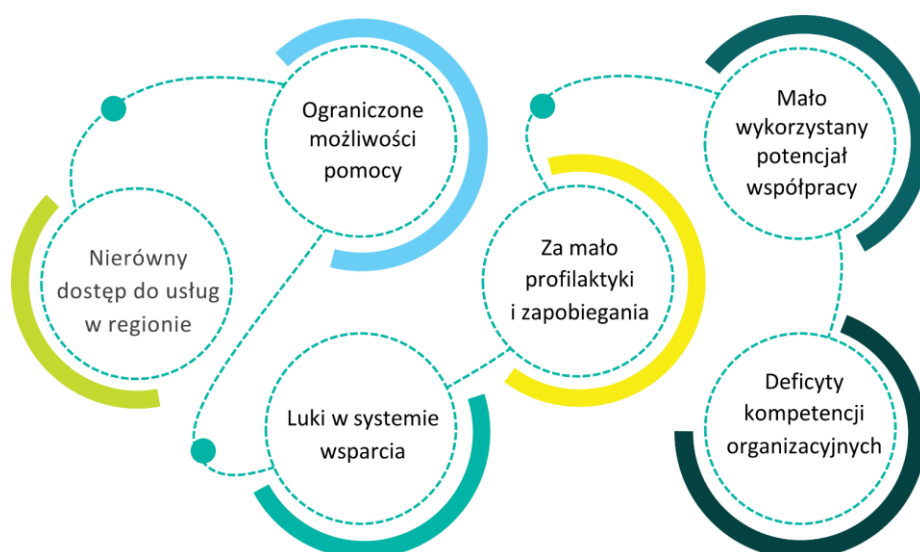

Tabela 7. Słabości działań w zakresie wsparcia społecznego na Mazowszu.

Czynniki	Opis
<p>Zróznicowana dostępność usług społecznych w regionach RMR i RSW</p>	<p>Dostęp do różnego rodzaju usług nie jest w regionie równomierny. Część z nich, zwłaszcza specjalistyczne, skoncentrowana jest w Regionie Warszawskim Stołecznym oraz w miastach. Ogranicza to zasięg wsparcia, zmniejsza aktywność i powoduje, że część osób rezygnuje ze wsparcia ze względu na długie oczekiwanie (np. opieka zdrowotna i rehabilitacja).</p>
<p>Ograniczone możliwości pomocy osobom, które „wycofują się” z systemu</p>	<p>Obserwowany spadek liczby osób korzystających w pomocy społecznej (ubóstwo, alkoholizm) może być skutkiem wycofywania się części mieszkańców z systemu pomocy, motywowanym np. chęcią ukrycia problemów w rodzinie. Nie mamy wówczas możliwości skutecznego wsparcia, mimo nasilania się problemów.</p>
<p>Luki w systemie wsparcia</p>	<p>Brak spójności i koordynacji między politykami sektorowymi. W wielu obszarach istnieją nadal luki (np. poradnictwa rodzinnego, psychologicznego, prawnego itp.). Usługi nie są świadczone w sposób zintegrowany i indywidualny, dopasowany do potrzeb osoby, czy rodziny. Informacje są często niespójne lub mało dostępne.</p>
<p>Niski zakres działań profilaktycznych i zapobiegawczych</p>	<p>Większość działań w zakresie wsparcia dotyczy reakcji na sytuację wymagającą pomocy. Mniej jest programów profilaktycznych i edukacyjnych, których celem jest zapobieganie sytuacjom kryzysowym i problemom – zwłaszcza realizowanych międzysektorowo i z dużym oddziaływaniem społecznym.</p>
<p>Deficyty kompetencji organizacyjnych w jednostkach pomocy społecznej</p>	<p>Otwartość na innowacje społeczne i nowe formy wsparcia jest dość niska, mimo prawdopodobieństwa pojawiania się nowych zagrożeń i ryzyk społecznych. Nie wszystkie jednostki i pracownicy są otwarci na testowanie nowych rozwiązań, deinstytucjonalizację i współpracę z partnerami.</p>

Czynniki	Opis
Niewykorzystany w pełni potencjał współpracy	W związku z tym potencjał współpracy nie jest w pełni wykorzystany, zwłaszcza w zakresie współpracy międzysektorowej czy współpracy z biznesem w zakresie aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

3. SZANSE DLA POPRAWY EFEKTYWNOŚCI POLITYKI SPOŁECZNEJ REALIZOWANEJ NA MAZOWSZU

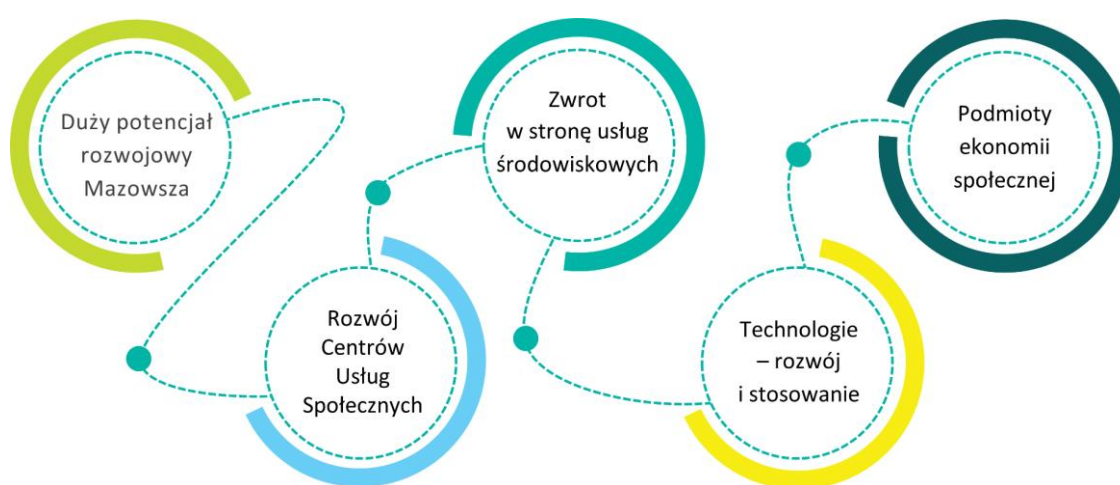

Tabela 8. Szanse dla poprawy efektywności polityki społecznej realizowanej na Mazowszu.

Czynniki	Opis
Duży potencjał rozwojowy Mazowsza i wzrost kapitału społecznego	Mazowsze ma duży potencjał rozwojowy, jest obszarem zapewniającym miejsca pracy w różnych sferach, o wysokiej jakości życia. Wzrost dobrobytu oraz kapitału społecznego może zmniejszać skalę występowania niektórych problemów społecznych, np. bezrobocia, ubóstwa, braku dostępu do mieszkań.
Rozwój Centrów Usług Społecznych i usług prywatnych	Centra Usług Społecznych będą dla instytucji wsparcia źródłem nowych doświadczeń. Ich rozwijanie może zmieniać podejście sektora publicznego w kierunku bardziej usługowego. Część potrzeb społecznych będzie zaspokajana poprzez zakup usług społecznych na rynku (np. usługi opiekuńcze).

Czynniki	Opis
Zwrot w stronę usług lokalnych i środowiskowych	Deinstytucjonalizacja, indywidualizacja, współpraca międzyinstytucjonalna i tworzenie usług w sieci pozwolą na zaspokajanie potrzeb blisko klienta, z wykorzystaniem sieci wsparcia w postaci najbliższej rodziny, krewnych, sąsiadów. Poprawi to jakość i dostęp do usług.
Nowe technologie i ich stosowanie	Nowe rozwiązania, związane ze zdalną opieką, monitoringiem stanu zdrowia, cyfryzacją i tworzeniem baz danych, zarządzaniem i komunikacją online zwiększają efektywność i zasięg prowadzenia działań społecznych. Pozwolą one na wzrost dostępu e-usług, np. wsparcia czy konsultacyjnych.
Rozwój ekonomii społecznej i solidarnej	Pojawienie się większej liczby podmiotów ekonomii społecznej stworzy „drugi silnik” wsparcia, skutkując większą ofertą usług społecznych oraz zmniejszaniem problemów społecznych m.in przez tworzenie nowych miejsc pracy.

4. ZAGROŻENIA, KTÓRE MOGĄ OBCIĄŻAĆ SYSTEM WSPARCIA SPOŁECZNEGO NA MAZOWSZU

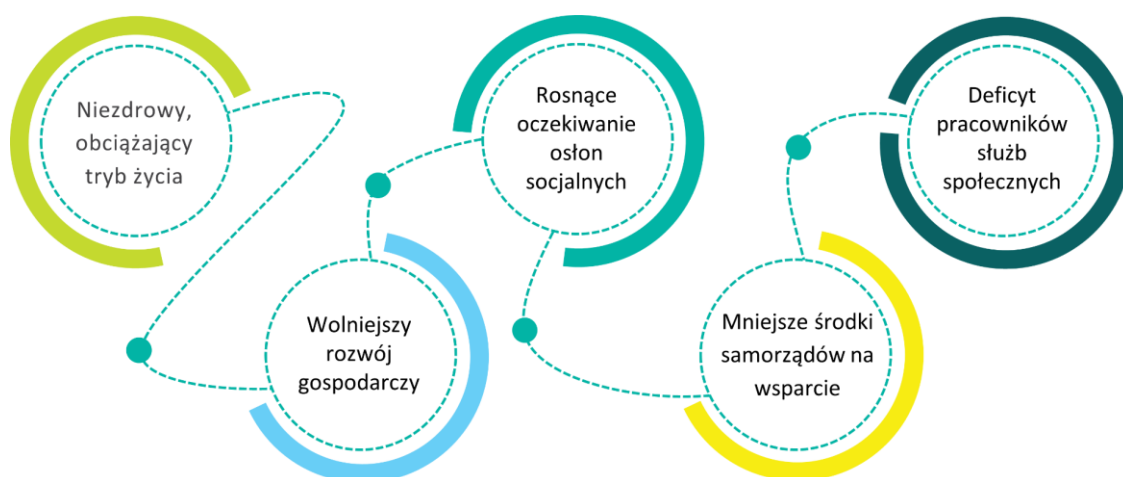

Tabela 9. Zagrożenia, które mogą obciążać system wsparcia społecznego na Mazowszu.

Czynniki	Opis
<p>Niezdrowy, obciążający tryb życia</p>	<p>Presja i stres wynikające z trybu życia są duże i obciążające dla osób indywidualnych i ich rodzin. Skutkuje to zaniedbywaniem relacji i zdrowia, zwiększa ryzyko chorób cywilizacyjnych, nasila konflikty w rodzinie, prowadzi do uzależnień lub przemocy.</p>
<p>Niestabilność gospodarcza, spowolnienie rozwoju</p>	<p>Osłabienie pozycji gospodarczej kraju i makroregionu, załamanie lub spowolnienie rozwoju, pogorszenie sytuacji na rynku pracy ze względu na dekonjunkturę i inne przyczyny (np. pandemie, fale uchodźców), zmniejszenia dochodów gospodarstw domowych i oczekiwanie większej pomocy ze strony państwa.</p>
<p>Rosnące oczekiwanie oston socjalnych</p>	<p>Presja na zwiększanie oston socjalnych może prowadzić z jednej strony do niewydolności systemu, z drugiej – skutkować zmianami w priorytetach, defaworyzującymi część grup społecznych. Np. nacisk na zaspokajanie potrzeb seniorów może zmniejszać wsparcie rodzin i dzieci.</p>
<p>Spadek dochodów samorządów i mniejsze środki na wsparcie</p>	<p>Zmniejszenie dochodów samorządów może skutkować mniejszą liczbą środków na realizację polityk społecznych i programów zdrowotnych, prowadząc do ograniczania prowadzonych działań.</p>
<p>Deficyt pracowników służb społecznych w stosunku do potrzeb</p>	<p>Wobec rosnących potrzeb (np. opiekuńczych, oparcia psychologicznego, wsparcie rodzin i seniorów) może zabraknąć wystarczającej liczby wykwalifikowanych pracowników w sektorze wsparcia społecznego.</p>

ROZDZIAŁ III

STRATEGIA POLITYKI SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO NA LATA 2021–2030

Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 przedstawia główne kierunki funkcjonowania regionalnego systemu polityki społecznej w perspektywie dekady 2021–2030. Będziemy jako samorząd lepiej odpowiadać na potrzeby naszych mieszkańców, wspierać ich w rozwiązywaniu problemów społecznych oraz stwarzać im warunki do aktywności i rozwijania potencjałów.

1

Jak poprawi się życie mieszkańców w efekcie realizacji celów Strategii?

Wpływ realizacji Strategii na codzienne aspekty funkcjonowania mieszkańców oraz na kapitał ludzki, społeczny i kulturowy regionu.

Szczegółowy opis adresatów Strategii – grup osób, które obejmą planowane działania oraz podmiotów instytucjonalnych, które są adresatami Strategii jako podmioty, które ją realizują.

2

3

Cel główny Strategii, cele szczegółowe, priorytety i wskaźniki.

Priorytety przypisane do realizacji poszczególnych celów oraz wskaźniki realizacji Strategii.

Sposób wdrażania Strategii. Realizacja celów i priorytetów poprzez szczegółowe programy. „Dostrojenie” działań do strategii z uwzględnieniem specyfiki lokalnej.

4

5

Wymiary Strategii. Przegląd trzech wymiarów wzajemnego przenikania się celów Strategii

Monitoring wdrażania Strategii.

Sposób oceniania skuteczności wdrażania Strategii.

6

7

Jesteśmy blisko mieszkańców. Zasoby instytucjonalne, kadrowe i finansowe do wdrażania Strategii. Potencjał instytucjonalno-organizacyjny regionu uwzględniony w Strategii Społecznej.

W kierunku współpracy międzysektorowej. Organizacje pozarządowe, organizacje kościelne i podmioty sektora ekonomii społecznej jako partnerzy w realizacji celów Strategii.

8

9

Zadbajmy wspólnie o mieszkańców Mazowsza! Jak organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, wolontariusze i mieszkańcy mogą się włączyć w realizację celów Strategii?

Mazowsze – nasz region.

Co możemy wspólnie zrobić, by żyło nam się tu lepiej?

10

I. Założenie Strategii

– poprawa życia mieszkańców Mazowsza

Założeniem Strategii Polityki Społecznej jest poprawa jakości życia mieszkańców Mazowsza przez zapewnienie wysokiej jakości, dostępnych lokalnie usług społecznych. Chcemy, by w efekcie wprowadzenia Strategii mieszkańcy Mazowsza mieli poczucie, że mogą liczyć na wsparcie w trudnych sytuacjach życiowych oraz mają możliwość skorzystania z wielu usług poprawiających ich funkcjonowanie w zbiorowości.

BĘDZIEMY DĄŻYĆ DO:

- Poprawy poczucia bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców.
- Wspierania skutecznie każdego, kto potrzebuje pomocy w trudnej sytuacji życiowej.
- Zmniejszenia liczby osób wykluczonych społecznie.
- Poprawy dostępu do informacji o możliwościach wsparcia społecznego.
- Rozwinięcia sieci wsparcia w środowiskach lokalnych.
- Integracji społecznej mniejszości narodowych i etnicznych.
- Promocji zdrowego stylu życia.

Jak poprawi się dzięki realizacji celów Strategii Polityki Społecznej życie mieszkańców?

1. SKUTECZNIEJSZA POMOC W RAZIE KRYZYSU ŻYCIOWEGO

W życiu zdarzają się różne sytuacje i kryzysy. Pomoc w razie problemów zdrowotnych, psychologicznych, rodzinnych, uzależnień, przemocy, będzie szybsza i pełniejsza. Pozwoli szybciej odzyskać życiową równowagę i możliwość funkcjonowania.

2. USŁUGI SPOŁECZNE BARDZIEJ DOSTĘPNE I O LEPSZEJ JAKOŚCI

Poprawi się dostępność usług społecznych i ich jakość. Usługi będą bardziej spersonalizowane, dopasowane do indywidualnych potrzeb mieszkańców. Tam, gdzie to możliwe „szyte na miarę”. Więcej z nich będzie realizowane w formule „jednego okienka”, czyli w sposób zintegrowany i skoordynowany.

3. IMPULS DO BARDZIEJ SATYSFAKCUJĄCEGO ŻYCIA

Działania informacyjne i edukacyjne oraz promocji zdrowego trybu życia ułatwią podejmowanie decyzji oraz pozwolą mieszkańcom na bardziej świadome społecznie, zdrowsze, pełniejsze życie. Przyczyni się to do zwiększenia dobrostanu indywidualnego i zbiorowego.

4. RÓŻNORODNA I DOSTĘPNA LOKALNIE INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Więcej usług będzie świadczonych blisko miejsca zamieszkania, w lokalnym środowisku. Nacisk na deinstytucjonalizację i tworzenie centrów usług społecznych sprawi, że usługi społeczne będą bardziej kameralne, przyjazne, realizowane w najbliższym otoczeniu.

5. LEPSZE MOŻLIWOŚCI AKTYWNEGO ROZWOJU

Programy społeczne dla rodzin, dzieci czy seniorów zwiększą potencjał społeczny w tych grupach, dając korzystającym ze wsparcia osobom większe szanse i możliwości na wypełnione sensem, aktywne funkcjonowanie w lokalnej społeczności. Zwiększą możliwość kariery zawodowej i profesjonalnej, udanego życia w podeszłym wieku, realizacji swojej osobowości.

6. WIĘKSZE ZAANGAŻOWANIE I AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

Wielosektorowy, lokalny i środowiskowy model usług społecznych zwiększy wiedzę i wrażliwość mieszkańców na problemy i wyzwania społeczne. Rozwinie również więzi społeczne, stwarzając impuls do rozwoju relacji sąsiedzkich i lokalnych sieci wsparcia.

II. Grupy adresatów Strategii Polityki Społecznej Mazowsza 2021–2030

Grupy	Opis
Osoby z kręgu wysokiego ryzyka socjalnego	Zapewnienie zindywidualizowanego wsparcia i usług dla osób dotkniętych ubóstwem lub ryzykiem ubóstwa, bezrobociem, bezradnych w sprawach wychowawczych, uzależnionych, w kryzysie bezdomności, migrantów, mniejszości narodowych i etnicznych. Pomoc w sytuacjach kryzysowych, wsparcie w innych określonych sytuacjach.
Grupy o wysokich i specyficznych potrzebach socjalnych	Zapewnienie zindywidualizowanego wsparcia poprzez usługi społeczne różnego typu rodzinom, dzieciom, osobom z niepełnosprawnościami i szczególnymi potrzebami, seniorom, osobom z zaburzeniami psychicznymi, ofiarom przemocy. Deinstytucjonalizacja wsparcia, rozwój lokalnych, wielosektorowych form aktywizacji i wsparcia.
Ogół mieszkańców Mazowsza	Informowanie na temat możliwości i form uzyskania wsparcia społecznego na Mazowszu. Uświadamianie roli i znaczenia polityki społecznej i usług społecznych. Budowanie pozytywnego wizerunku pomocy społecznej. Edukacja i informacja poprzez działania z zakresu profilaktyki uzależnień itp.

Grupy	Opis
Społeczności lokalne	Rozwój relacji i więzi w społecznościach. Aktywizacja i rozwój inicjatyw sąsiedzkich, obywatelskich i samopomocowych. Wspieranie tworzenia przestrzeni dla lokalnych inicjatyw np. centrów lub miejsc aktywności lokalnej. Tworzenie sieci współpracy i partnerstw lokalnych wokół lokalnych problemów i wyzwań.
Pracownicy instytucji pomocy i integracji społecznej	Rozwój kompetencji pracowników instytucji pomocowych i zwiększenie stopnia koordynacji działań między nimi. Rozwijanie kompetencji zawodowych i zarządczych, zwiększanie umiejętności pracy w formule międzyinstytucjonalnej, sieciowej. Zwiększanie otwartości na nowe modele realizacji celów.
Organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorcy	Informowanie na temat celów i kierunków polityki społecznej na Mazowszu, prowadzenie dialogu międzyinstytucjonalnego, włączanie podmiotów w realizację celów. Tworzenie przestrzeni do wspólnej realizacji projektów społecznych, wspieranie podaży innowacyjnych usług społecznych.

STRATEGIA POLITYKI SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO NA LATA 2021–2030 BĘDZIE REALIZOWANA NA TRZECH POZIOMACH

● POZIOM INDYWIDUALNY – LUDZIE I ICH POTRZEBY

Wsparcie indywidualnych osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej i potrzebujących wsparcia, działania włączające, działania aktywizacyjne i usługi społeczne podnoszące kapitał i potencjał społeczny mieszkańców.

● POZIOM INSTYTUCJONALNY – INSTYTUCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ I ICH DZIAŁANIA

Jednostki pomocy społecznej prowadzone przez samorząd, organizacje pozarządowe i inne podmioty podejmujące działania profilaktyczne, interwencyjne i integracyjne, świadczące usługi społeczne, wsparcie pieniężne i rzeczowe oraz pracę socjalną dla mieszkańców Mazowsza.

- POZIOM SYSTEMOWY – KOORDYNACJA LOKALNYCH POLITYK SPOŁECZNYCH

Samorządy gmin i powiatów, które planują strategicznie wsparcie na podstawie posiadanych informacji o potrzebach mieszkańców, informują o możliwościach skorzystania z niego i koordynują zgodnie z posiadanymi kompetencjami dostarczanie wsparcia przez różnych realizatorów.

III. Cele Strategii, priorytety i wskaźniki

Cele, które wskazuje Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego, wynikają z określonego w misji zamiaru rozwijania inwestycji społecznych jako sposobu na wzmocnienie kapitału ludzkiego, społecznego i kulturowego. Inwestycje te mają zapobiegać i przeciwdziałać problemom społecznym oraz mieć charakter zintegrowany, indywidualny i środowiskowy. Trzeci strategiczny cel dotyczy inwestycji w służby i profesje społeczne, ich innowacyjność i kompetencje.

Priorytety Strategii odpowiadają na pytanie „Jak konkretnie będzie realizowana Strategia?”. Określają one główne ścieżki osiągnięcia zakładanych celów. Priorytety te mają charakter uniwersalny – mogą być realizowane na poziomie województwa, powiatu i gminy. Jako samorząd Mazowsza będziemy dążyć do realizacji wszystkich priorytetów, szczególnie nacisk kładąc na kwestie związane z integracją i koordynacją usług.

CEL GŁÓWNY: Wzmacnianie kapitału ludzkiego, społecznego i kulturowego, większa spójność społeczna przez inwestycje społeczne

Zapobieganie pogłębianiu się problemów społecznych poprzez wdrażanie programów i projektów na rzecz ogółu mieszkańców i wybranych grup (w tym mniejszości narodowych i etnicznych) oraz sprawne realizowanie polityki społecznej na Mazowszu.

Uzasadnienie

Główny cel Strategii Polityki Społecznej, wynikający z wymogów ustawowych oraz wizji Mazowsza jako regionu spójnego społecznie, przeciwdziałającego wykluczeniom i sprzyjającego rozwojowi osobistemu.

Główne sposoby realizacji

- Wykonywanie zadań określonych w ustawach i rozporządzeniach.
- Realizowanie projektów na podstawie Strategii Polityki Społecznej oraz programów wojewódzkich, m.in. w zakresie: przeciwdziałania uzależnieniom, polityki senioralnej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.
- Wzmacnianie powiązań międzyinstytucjonalnych, wspieranie lokalnych inicjatyw, tworzenie sieci współpracy i partnerstw lokalnych wokół problemów i wyzwań społecznych.
- Monitoring zagrożeń społecznych, przygotowywanie planów kryzysowych związanych z zagrożeniami społecznymi.

Priorytety i wskaźniki

Priorytet I.1: Prowadzenie diagnoz i badań kwestii społecznych występujących na Mazowszu oraz monitorowanie programów wojewódzkich.

Tabela 10. Wskaźnik nr 1 do Priorytetu I.1.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba wykonanych diagnoz i badań kwestii społecznych w ciągu roku
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	1 diagnoza/analiza/badanie rocznie
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Co najmniej 2 diagnozy/ analiza/badanie rocznie

Tabela 11. Wskaźnik nr 2 do Priorytetu I.1.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba przeprowadzonych monitoringów programów wojewódzkich w okresie trzech lat
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	2 monitoringi
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Co najmniej 18 monitoringów

Priorytet I.2: Podejmowanie działań na rzecz mieszkańców województwa w zakresie przeciwdziałania rozwojowi wybranych problemów społecznych.

Tabela 12. Wskaźnik nr 3 do Priorytetu I.2.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Stosunek liczby osób korzystających z pomocy społecznej do liczby mieszkańców
Źródło	Ocena zasobów pomocy społecznej, Bank Danych Lokalnych GUS
Wielkość bazowa w 2020 r.	5,3%
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	4,8%

Tabela 13. Wskaźnik nr 4 do Priorytetu I.2.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba podmiotów realizujących w ciągu roku zadania publiczne kierowane do osób uzależnionych i ich rodzin zlecane w ramach otwartych konkursów ofert
Źródło	Dane własne MCPS, Wydział Profilaktyki Uzależnień
Wielkość bazowa w 2020 r.	137 podmiotów
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Nie mniej niż 90 podmiotów rocznie

Priorytet I.3: Podejmowanie działań na rzecz osób umieszczonych w pieczy zastępczej.

Tabela 14. Wskaźnik nr 5 do Priorytetu I.3.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Stosunek liczby dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej do liczby dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej
Źródło	Sprawozdanie WRiSPZ–P
Wielkość bazowa w 2020 r.	364%
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	400%

Tabela 15. Wskaźnik nr 6 do Priorytetu I.3.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba podmiotów realizujących w ciągu roku zadania publiczne kierowane do rodzin z dziećmi zlecanych w ramach otwartych konkursów ofert
Źródło	Dane własne MCPS – Wydział Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej
Wielkość bazowa w 2020 r.	44 podmioty
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Nie mniej niż 30 podmiotów rocznie

Priorytet I.4: Rozwój oferty instytucjonalnej i usług na rzecz seniorów i osób niesamodzielnych.

Tabela 16. Wskaźnik nr 7 do Priorytetu I.4.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba podmiotów realizujących w ciągu roku zadania publiczne kierowane do osób starszych zlecane w ramach otwartych konkursów ofert
Źródło	Dane własne MCPS – Wydział Polityki Senioralnej
Wielkość bazowa w 2020 r.	57 podmiotów
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Nie mniej niż 30 podmiotów rocznie

Tabela 17. Wskaźnik nr 8 do Priorytetu I.4.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Stosunek kwoty środków PFRON przyznanych „wg algorytmu” samorządom powiatowym do sumy liczb osób zaliczonych do osób niepełnosprawnych oraz osób zaliczonych do stopnia niepełnosprawności
Źródło	Struktura wydatków przeznaczonych przez samorzady powiatowe na rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych, ze środków PFRON według algorytmu oraz dane publikowane przez Wojewódzki Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności na stronie MUW
Wielkość bazowa w 2020 r.	339,84 zł
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	400 zł

Deinstytucjonalizacja i rozwój spersonalizowanych, zintegrowanych usług społecznych, w tym o charakterze środowiskowym

Uzasadnienie

Zmiana modelu świadczenia wsparcia usług społecznych na bardziej dopasowany do potrzeb mieszkańców, zintegrowany, spersonalizowany, realizowany w środowisku lokalnym i w oparciu o lokalne więzi społeczne.

Główne sposoby realizacji

- Wprowadzanie stopniowych zmian w modelu działania instytucji pomocy społecznej.
- Działania skierowane na poprawę jakości świadczonych usług społecznych.
- Rozwijanie relacji z podmiotami – partnerami w tworzeniu usług lokalnych, wzmacnianie i aktywizacja społeczności lokalnych.

Priorytety i wskaźniki

Priorytet II.1 Zwiększanie dostępności usług społecznych, w szczególności w formie środowiskowej.

Tabela 18. Wskaźnik nr 9 do Priorytetu II.1.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi w gminach
Źródło	Sprawozdanie MRPiPS-03R
Wielkość bazowa w 2020 r.	14 710 osób
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 17 000 osób

Tabela 19. Wskaźnik nr 10 do Priorytetu II.1.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych prowadzonych lub zleczanych do prowadzenia przez gminy i powiaty
Źródło	Sprawozdanie MRPiPS-03R + dane z Biura Pomocy i Projektów Społecznych m. st. Warszawy
Wielkość bazowa w 2020 r.	260 miejsc
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 360 miejsc

Priorytet II.2 Inwestowanie w nowe formy instytucjonalne w zakresie usług społecznych.

Tabela 20. Wskaźnik nr 11 do Priorytetu II.2.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba centrów usług społecznych w województwie
Źródło	Sprawozdanie jednorazowe w Centralnej Aplikacji Statystycznej MRiPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	4 CUS
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 80 CUS

Tabela 21. Wskaźnik nr 12 do Priorytetu II.2.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba mieszkań wspomaganych w gminach i powiatach
Źródło	Sprawozdanie jednorazowe w Centralnej Aplikacji Statystycznej MRiPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	29 mieszkań
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 40 mieszkań

Priorytet II.3 Wmacnianie i aktywizacja społeczności lokalnych, monitorowanie zaangażowania społecznego w usługi społeczne.

Tabela 22. Wskaźnik nr 13 do Priorytetu II.3.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba wolontariuszy współpracujących z ośrodkami pomocy społecznej
Źródło	Sprawozdanie jednorazowe w Centralnej Aplikacji Statystycznej MRiPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	2800 osób
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 3000 osób

Tabela 23. Wskaźnik nr 14 do Priorytetu II.3.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba rad seniorów funkcjonujących w gminach
Źródło	Dane własne MCPS, Sprawozdanie jednorazowe w Centralnej Aplikacji Statystycznej MRiPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	58 rad
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 70 rad

Priorytet II.4 Rozwój personalnych i środowiskowych usług społecznych odpowiadających na potrzeby mieszkańców Mazowsza.

Tabela 24. Wskaźnik nr 15 do Priorytetu II.4.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba podmiotów ekonomii społecznej świadczących usługi społeczne
Źródło	Dane własne MCPS, rejestry CIS i ZAZ Wojewody, rejestr WTZ pełnomocnika OzN w MRiPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	101 podmiotów
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 120 podmiotów

Tabela 25. Wskaźnik nr 16 do Priorytetu II.4.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczb osób objętych specjalistycznymi usługami dla osób z zaburzeniami psychicznymi
Źródło	Sprawozdanie MRPiPS-03R
Wielkość bazowa w 2020 r.	1500 osób
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 2000 osób

Inwestycje w służby społeczne oraz zawody pomocowe. Poprawa wizerunku pomocy społecznej.

Uzasadnienie

Zapewnienie ciągłości działania jednostek wsparcia społecznego poprzez zapewnienie profesjonalnych i nastawionych innowacyjnie pracowników. Zwiększenie satysfakcji mieszkańców dzięki lepszej jakości usług i zarządzania.

Główne sposoby realizacji

- Programy rozwoju kompetencji pracowników służb społecznych, rozwijanie nowych umiejętności, podnoszenie wiedzy i kwalifikacji.
- Poprawa informacji na temat działań jednostek pomocy społecznej na terenie Mazowsza oraz dostępnych usług.

Priorytety i wskaźniki

Priorytet III.1 Stworzenie spójnego systemu szkoleń dla służb społecznych.

Tabela 26. Wskaźnik nr 17 do Priorytetu III.1.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba pracowników służb społecznych, którzy wzięli w ciągu roku udział w szkoleniach podnoszących umiejętności i kompetencje zawodowe
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	553 osoby
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Co najmniej 400 osób rocznie

Tabela 27. Wskaźnik nr 18 do Priorytetu III.1.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba szkoleń specjalistycznych z zakresu profilaktyki uzależnień w ciągu roku oraz liczba osób biorących w nich udział
Źródło	Dane własne MCPS, Wydział Profilaktyki Uzależnień
Wielkość bazowa w 2020 r.	18 szkoleń dla 733 osób
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Co najmniej 10 szkoleń dla minimum 500 osób rocznie

Priorytet III.2 Poprawa jakości i podniesienie prestiżu służb społecznych.

Tabela 28. Wskaźnik nr 19 do Priorytetu III.2.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba działań podjętych w ramach propagowania zawodów pomocowych w ciągu roku
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	1 działanie
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Co najmniej 2 działania rocznie

Tabela 29. Wskaźnik nr 20 do Priorytetu III.2.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba gmin nie spełniających ustawowego wymogu zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych
Źródło	Ocena zasobów pomocy społecznej
Wielkość bazowa w 2020 r.	40 gmin
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Spadek do poziomu nie wyższego niż 20 gmin

Priorytet III.3 Podnoszenie kompetencji cyfrowych pracowników pomocy społecznej i włączanie nowych technologii w systemie wsparcia.

Tabela 30. Wskaźnik nr 21 do Priorytetu III.3.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba gmin, które świadczą usługi opiekuńcze w formie cyfrowej (np. teleopieki)
Źródło	Sprawozdanie jednorazowe w Centralnej Aplikacji Statystycznej MRiPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	28 gmin
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Wzrost do poziomu nie mniejszego niż 50 gmin

Tabela 31. Wskaźnik nr 22 do Priorytetu III.3.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba szkoleń podnoszących znajomość nowych rozwiązań technologicznych i ich zastosowania w pracy pomocowej w ciągu roku
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	0 szkoleń
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Przynajmniej 1 szkolenie rocznie (zaczynając od 2023 roku)

Priorytet III.4 Podejmowanie działań w zakresie poprawy wizerunku jednostek i służb pomocy społecznej.

Tabela 32. Wskaźnik nr 23 do Priorytetu III.4.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Liczba działań promocyjnych kierowanych do mieszkańców Mazowsza w celu poprawy wizerunku pomocy społecznej w ciągu roku

Wyszczególnienie	Opis
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	7 działań
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Przynajmniej 1 działanie rocznie

Tabela 33. Wskaźnik nr 24 do Priorytetu III.4.

Wyszczególnienie	Opis
Nazwa wskaźnika realizacji Strategii	Wykorzystanie mediów społecznościowych w celu komunikacji z opinią publiczną
Źródło	Dane własne MCPS
Wielkość bazowa w 2020 r.	„Zasięgi” Facebook – średnio 1670 unikalnych użytkowników dziennie
Wielkość wskaźnika do 2030 r.	Utrzymanie zasięgów na poziomie nie mniejszym niż 500 unikalnych użytkowników dziennie

IV. Sposób wdrażania Strategii oraz ramy finansowe

Strategia ma z założenia charakter otwarty i „dynamiczny”. Wskazuje cele i priorytety, pozostawiając realizatorom na wszystkich polach przestrzeni do wyboru szczegółowych metod ich osiągnięcia. Taki charakter strategii jest adekwatny w obszarach takich jak pomoc społeczna, w których, co pokazała pandemia COVID-19, niezbędne jest szybkie i elastyczne reagowanie. Sprawdza się również w działaniach, w które zaangażowane jest wiele podmiotów.

Finansowanie Strategii będzie się odbywać na zasadzie dywersyfikacji źródeł finansowania (finanse mix) polegającej na łączeniu środków:

- budżetu państwa,
- własnych samorządu województwa,
- własnych jednostek samorządu terytorialnego,
- funduszy Unii Europejskiej,
- oraz innych źródeł zewnętrznych.

Finansowanie odbywać się będzie zgodnie z zasadą pomocniczości (subsidiarności), w duchu partycypacji finansowej różnorodnych interesariuszy.

Schemat: Sposób wdrażania Strategii.

DOKUMENT STRATEGIA POLITYKI SPOŁECZNEJ MAZOWSZA 2021–2030 DYNAMICZNE I OTWARTE PODEJŚCIE DO WDRAŻANIA PRIORYTETÓW

DIAGNOZA SPOŁECZNA MAZOWSZA

Punkt wyjścia do określenia „obrazu” regionu oraz zdefiniowania głównych potrzeb, wyzwań i trendów

„DIAGNOZA CIĄGŁA”

Szczegółowe diagnozy w poszczególnych obszarach, stały monitoring sytuacji w regionie przez samorząd województwa (MCPS) w ramach Oceny zasobów pomocy społecznej, badań i analiz

WIZJA I MISJA STRATEGII

Cele strategiczne
12 priorytetowych działań

USZCZEGÓLOWIENIE W JEDNOSTKACH

- Odniesienie się do celów Strategii na poziomie powiatowych i gminnych strategii rozwiązywania problemów społecznych, uwzględniające potrzeby i warunki lokalne
- Podejmowanie bieżących decyzji o alokacji zasobów na poszczególne priorytety

SZCZEGÓLWE PROGRAMY

Wdrażanie strategii poprzez szczegółowe programy, w tym:

- Wojewódzki Program Polityki Senioralnej dla Województwa Mazowieckiego
- Wojewódzki Program Pomocy i Oparcia Społecznego dla Osób z Zaburzeniami psychicznymi
- Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Województwa Mazowieckiego
- Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Województwa Mazowieckiego
- Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej Województwa Mazowieckiego
- Wojewódzki Program Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych
- Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu
- kolejne programy wojewódzkie w zakresie kwestii społecznych wymienionych powyżej do 2030 roku

PRIORYTETYZACJA NA POZIOMIE WYKONAWCZYM

- Dookreślenie priorytetów, określenie form współpracy poszczególnych podmiotów zaangażowanych w porozumienia międzyinstytucjonalne (organizacje pozarządowe), decyzje o sposobie realizacji działań
- Podejmowanie bieżących decyzji o alokacji zasobów na poszczególne priorytety przez poszczególne jednostki / sieci
- Monitoring i bieżąca analiza efektów
- Modyfikacja podejmowanych działań i poszukiwanie lepszych sposobów na osiągnięcie zdefiniowanych priorytetów

WSKAŹNIKI ORAZ MONITORING WYKONANIA STRATEGII

V. Wymiary Strategii

UJĘCIE PODMIOTOWE, PRZEDMIOTOWE I HORYZONTALNE

Strategia Polityki Społecznej będzie realizowana jednocześnie w trzech wymiarach, co wynika ze złożoności obszaru wsparcia społecznego oraz wzajemnego przenikania się celów. Poniższy diagram przedstawia te perspektywy w kontekście nakreślonych wcześniej priorytetów. Pierwszym wymiarem jest ujęcie podmiotowe – główne grupy adresatów wsparcia. Drugim – przedmiotowe, określający kluczowe polityki społeczne, które będą wdrażane w ramach Strategii. Trzecim – wymiar horyzontalny, określający najważniejsze realizowane polityki horyzontalne.

VI. Monitoring wdrażania Strategii

Monitoring wdrażania Strategii jest ważnym elementem procesu zarządzania strategicznego i będzie się odbywać w oparciu o wnioski wynikające z realizacji projektów i programów regionalnych oraz z przeprowadzonych analiz i badań.

- Za realizację i monitoring Strategii Polityki Społecznej Mazowsza odpowiada Samorząd Województwa Mazowieckiego, w imieniu którego działa Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, posiadające status regionalnego ośrodka polityki społecznej.
- Podstawowym narzędziem monitorowania wdrażania Strategii będzie sporządzana corocznie przez MCPS Ocena Zasobów Pomocy Społecznej, a także realizowane badania i analizy oraz wnioski z zakończonych programów wojewódzkich.

ETAPY MONITORINGU WDROŻENIA STRATEGII

Etapy	Opis
Coroczny weryfikacja poziomu realizacji wskaźników Strategii	Analiza wskaźników zawartych w Strategii pod kątem ich realizacji wraz z opisem zmiany w stosunku do wartości bazowej.
Trzyletni monitoring realizacji Strategii	Monitoring wskaźników w okresie trzyletnim, identyfikacja nowych uwarunkowań i wyzwań związanych z realizacją celów strategii i sformułowanie rekomendacji w zakresie ich aktualizacji.
Podsumowanie realizacji Strategii	Bilans realizacji Strategii w okresie jej obowiązywania, pogłębiona analiza występowania najważniejszych problemów społecznych Mazowsza w okresie 2021–2030, koncepcja opracowania nowej Strategii Polityki Społecznej na następny okres jej obowiązywania.

Raport z corocznej weryfikacji poziomu realizacji wskaźników Strategii będzie przedstawiany dyrekcji MCPS. Z częstotliwością trzyletnią będzie sporządzane sprawozdanie z realizacji Strategii, przedstawiane następnie dyrekcji MCPS oraz Zarządowi Województwa Mazowieckiego wraz z wnioskami i rekomendacjami co do dalszego jej wdrażania. Podsumowanie realizacji Strategii, będące ostatnim trzyletnim jej monitoringiem, zostanie również przedstawione do akceptacji dyrekcji MCPS oraz Zarządu Województwa Mazowieckiego.

VII. Zasoby instytucjonalne, kadrowe i finansowe

Strategia Polityki Społecznej będzie realizowana w dużej mierze w oparciu o dostępną na Mazowszu infrastrukturę społeczną: zespół instytucji i usług, z zamiarem jej efektywniejszego wykorzystania. Wdrażająca strategiczne priorytety kadra instytucji wsparcia społecznego na Mazowszu jest zarazem ważnym podmiotem działań Strategii.

PRACOWNICY

- W 2020 r. kadra ośrodków pomocy społecznej w województwie mazowieckim liczyła 6641 osób. Kadre kierowniczą stanowiło 387 osób, w jednostkach zatrudnionych było 2386 pracowników socjalnych. Od 2016 r. zatrudnienie utrzymuje się na podobnym poziomie, mimo wzrostu zadań i obciążeń.
- 3679 / 2962 – liczba osób zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej –odpowiednio w Regionie Mazowieckim Regionalnym oraz Warszawskim Stołecznym.
- Na 331 ośrodków pomocy społecznej na Mazowszu 291 spełniło w 2020 r. ustawy obowiązek dotyczący stosunku zatrudnienia pracowników socjalnych do liczby ludności.

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

RODZAJ	LICZBA	RODZAJ	LICZBA
Mieszkania komunalne w zasobie gminy	120 362	Domy pomocy społecznej	107
Mieszkania socjalne (liczba lokali)	13 524	Środowiskowe domy samopomocy	76
Żłobki	681	Dzienne domy pomocy	57
miejsca w żłobkach	26 989	Placówki opiekuńczo-wychowawcze	132
dzieci przebywające w ciągu roku w żłobkach	36 845	Kluby samopomocy	50
Kluby dziecięce	107	Mieszkania chronione	53
miejsca w klubach dziecięcych	1 864	Ośrodki interwencji kryzysowej	14
dzieci przebywające w klubach dziecięcych	2 478	Jednostki specjalistycznego poradnictwa	72
Kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów	629	Noclegownie, schroniska dla osób bezdomnych	23
Hospicja	23	Placówki wsparcia dziennego	213
Ośrodki dla cudzoziemców – uchodźców	2	Placówki dla dzieci typu rodzinnego	33
Zakłady aktywności zawodowej	10	Centra i kluby integracji społecznej	31
Warsztaty Terapii Zajęciowej	84	Kluby Integracji Społecznej	21

W regionie funkcjonuje prawie 900 jednostek pomocy społecznej: domów pomocy, dziennych domów, jednostek specjalistycznego poradnictwa

ŚRODKI FINANSOWE

- W 2020 r. środki przeznaczone na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej, wydatkowane przez gminy, powiaty oraz miasta na prawach powiatu na Mazowszu wyniosły ponad 10,2 mld zł, z tego 4,7 mld zł przypadało na Region Mazowiecki Regionalny, a 5,5 mld zł na Region Warszawski Stołeczny. Samorząd Województwa przeznaczył na ten cel 70 mln zł.
- 140 – tyle programów współfinansowanych przez EFS zrealizowano na Mazowszu w 2020 r. na kwotę 36,4 mln zł. Objęły one zasięgiem 11,1 tys. osób.

VIII. W kierunku współpracy międzysektorowej

Realizacja Strategii Polityki Społecznej Mazowsza na lata 2021–2030 zakłada znacznie bliższą współpracę jednostek pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi, instytucjami wyznaniowymi, podmiotami ekonomii społecznej oraz sektorem nieformalnym czy prywatnym. Zależy nam na tym, by w łańcuch społecznego wsparcia włączać jak najwięcej podmiotów.

Mazowsze ma olbrzymi kapitał społeczny. Działa tu ponad 15 tys. organizacji pozarządowych, wspólnoty religijne, podmioty ekonomii społecznej. W 2020 r. współpracę z nimi w zakresie realizacji zadań społecznych prowadziło w województwie 21 powiatów i 70 gmin. Kwoty zleconych zadań wyniosły odpowiednio 45,4 mln zł w gminach i 29,7 mln zł w powiatach. Samorząd Województwa, w ramach konkursów ofert dla organizacji pozarządowych i innych podmiotów pożytku publicznego przeznaczył kwotę ponad 26,3 mln zł. Celem Strategii Polityki Społecznej jest zwiększenie liczby wspólnie prowadzonych działań.

Liczba organizacji pozarządowych współpracujących na podstawie umów z gminami i powiatami na Mazowszu w 2020 r.

ZAKŁADANE CELE REALIZACJI WSPÓŁPRACY MIĘDZYSEKTOROWEJ:

- Pogłębienie dialogu instytucji samorządowych z doświadczonymi organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej, który pozwoli lepiej poznać potrzeby społeczne województwa i precyzyjniej na nie odpowiedzieć.
- Podniesienie poziomu integracji i współpracy w realizacji projektów społecznych pomiędzy organizacjami pozarządowymi działającymi na Mazowszu oraz pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej.
- Wypracowanie jednolitych, przejrzystych standardów i procedur w obszarze współpracy finansowej oraz pozafinansowej – na podstawie dotychczasowych dobrych praktyk i doświadczeń.
- Zlecenie organizacjom pozarządowym i podmiotom ekonomii społecznej większej liczby oraz rodzajów usług społecznych.
- Wspólne działania na rzecz poprawy komunikacji o działaniach instytucji pomocy społecznej w województwie oraz działaniach „trzeciego sektora” i podmiotów ekonomii społecznej – platforma działań informacyjnych.
- Włączenie sektora nieformalnego i innych interesariuszy w partycypacyjny model realizacji lokalnych zadań społecznych, w tym usług społecznych i projektów społecznych.
- Zwiększenie innowacyjności i personalizacji usług przez promowanie niestandardowych, innowacyjnych działań służb społecznych i tworzenie nowoczesnych programów kształcenia i pracy kadr.
- Wykorzystanie doświadczeń wynikających z funkcjonowania systemów polityki społecznej podczas pandemii COVID-19, w szczególności w zakresie włączenia do praktyki działania pracy zdalnej i zdalnych usług.

IX. Zadbajmy wspólnie o mieszkańców Mazowsza

JAK MOŻNA WŁĄCZYĆ SIĘ W REALIZACJĘ STRATEGII?

ZAPRASZAMY DO WSPÓŁPRACY PRZY REALIZACJI STRATEGII POLITYKI SPOŁECZNEJ

Strategia kieruje się filozofią wspólnego działania podmiotów z różnych sektorów na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców Mazowsza. Dlatego zapraszamy do bliższej współpracy wszystkich, którzy dostrzegają problemy społeczne i chcą się włączyć w ich rozwiązywanie. Każdy z nas, mieszkańców, ma wpływ na rzeczywistość, a suma naszych małych działań może oznaczać dla potrzebujących wsparcia dużą zmianę.

JEŚLI JESTEŚ MIESZKAŃCEM MAZOWSZA...

Przeczytaj Strategię, by poznać bliżej swój region. Dowiedz się więcej o zagrożeniach społecznych i o tym, jak służby społeczne starają się im przeciwdziałać. Zastanów się, czy w Twoim najbliższym otoczeniu są ludzie, którzy potrzebują wsparcia i pomocy (np. samotni, żyjący w ubóstwie, bez pracy, wobec których stosowana jest przemoc). Jeśli tak jest, poinformuj o tym ośrodek pomocy społecznej lub centrum usług społecznych.

JEŚLI DZIAŁASZ W ORGANIZACJI SPOŁECZNEJ, ANGAŻUJESZ SIĘ LOKALNIE...

Dowiedz się w lokalnym OPS lub CUS, w jaki sposób Ty lub Twoja organizacja mogą włączyć się w działania wspierające mieszkańców Mazowsza. W ramach Strategii Polityki Społecznej realizowanych jest wiele programów. Jeśli Twoja organizacja ma wiedzę i doświadczenie, może np. podzielić się doświadczeniami lub zrealizować wspólnie z jednostką pomocy społecznej projekt lokalny. Działając razem możemy więcej!

JEŚLI JESTEŚ LUB CHCESZ BYĆ WOLONTARIUSZEM...

Bez pomocy mazowieckich wolontariuszy trudno byłoby wyobrazić sobie życie w czasie pandemii COVID-19. Pomagali m.in. w dowozie posiłków i zakupów do osób starszych i niesamodzielnych, zbierali sprzęt komputerowy dla uczniów, szyli maseczki, wspierali medyków. Twoja pomoc jako wolontariusza może wiele zmienić w życiu osób, które potrzebują uwagi i wsparcia. Jeżeli chcesz zostać wolontariuszem zgłoś się do najbliższego ośrodka pomocy społecznej lub centrum usług społecznych

JEŚLI MASZ SWÓJ POMYSŁ, JAK POMAGAĆ...

Wiele nowych inicjatyw w zakresie wsparcia jest efektem pomysłów osób, które są wrażliwe społecznie i chcą pomagać innym. Jest wiele ścieżek, które pozwalają takie pomysły zrealizować. Można wesprzeć finansowo działające już inicjatywy, zaangażować się osobiście w prace organizacji pozarządowych, dzieląc swoją wiedzę i czasem. Można również zaangażować się w rosnący sektor ekonomii społecznej, gdzie powstają ciekawe i bardzo potrzebne inicjatywy. Ze swoimi pomysłami możesz zgłosić się do lokalnej organizacji pozarządowej, ośrodka pomocy społecznej, centrum usług społecznych, podmiotów ekonomii społecznej.

X. Działajmy wspólnie, by poprawić jakość naszego życia

Jako mieszkańcy Mazowsza tworzymy wspólnotę lokalnych wspólnot. Łączy nas nie tylko wspólne terytorium i przestrzeń, ale przede wszystkim troska o to, by nam i następnym pokoleniom żyło się na Mazowszu dobrze. A to zależy w dużej mierze od jakości więzi i relacji społecznych. Rozwijajmy je wspólnie, troszcząc się o siebie i innych.

Strategia Polityki Społecznej opiera się na liczbach. Ale wiemy, że dla mieszkańców ważne są działania i emocje. Mieszkańcy Mazowsza oczekują bezpieczeństwa, pewności zatrudnienia, możliwości rozwoju dla siebie i swoich dzieci. Potrzebują również pewności, że w trudnej sytuacji ktoś wyciągnie do nich pomocną dłoń. O wszystkie te najważniejsze wartości możemy zadbać wspólnie, rozpoczynając od nas samych.

1. ODPOWIEDZIALNE ŻYCIE

- Troska o zdrowie i samopoczucie, unikanie ryzyk zdrowotnych i społecznych.
- Odpowiedzialne i świadome podejmowanie decyzji życiowych.
- Troska o środowisko, ekologię i klimat w celu realizacji misji zrównoważonego rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego.

2. ROZWIJANIE ZDROWYCH RELACJI

- Bliskie i dające oparcie społeczne relacje z najbliższymi osobami.
- Wspieranie uwagą i dawanie oparcia innym osobom w otoczeniu.
- Takt i szacunek w relacjach z innymi ludźmi.

3. ZAANGAŻOWANIE W SPOŁECZNOŚĆ

- Empatia i pomaganie innym w miarę możliwości.
- Angażowanie się w lokalną społeczność i inicjatywy społeczne.
- Społeczna odpowiedzialność, odpowiedzialna konsumpcja.

Mazowsze będzie regionem spójnym społecznie,
zapewniającym wszystkim mieszkańcom wysoką jakość życia
i wsparcie w razie trudnej sytuacji życiowej.

ZAKOŃCZENIE

I. Informacja o procesie tworzenia Strategii

PODMIOTY – REALIZATORZY STRATEGII

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa. Obowiązek jej kreowania, standaryzacji i realizacji zadań spoczywa na organach administracji rządowej oraz jednostkach samorządu terytorialnego. Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 ma status programu obligatoryjnego w strukturze dokumentów programujących rozwój Mazowsza.

- Realizatorem polityki społecznej na szczeblu regionalnym jest Samorząd Województwa (poprzez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego oraz regionalny ośrodek polityki społecznej – Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej). Na szczeblu powiatowym są to powiatowe centra pomocy rodzinie, na szczeblu gminnym – ośrodki pomocy społecznej i centra usług społecznych. Strategia Polityki Społecznej jest dokumentem programującym kierunki działania tych podmiotów na Mazowszu.
- „Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030” została opracowana przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej we współpracy z zespołem eksperckim Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej kierowanym przez prof. Mirosława Grewińskiego (eksperti: dr Joanna Lizut, dr Ewelina Zdebska, dr Krzysztof Chaczko, Paweł Rabiej).
- Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej jest jednostką wiodącą w zakresie wdrażania Strategii i odpowiada za jej realizację. W zależności od rodzaju działania zapraszane będą do współpracy następujące podmioty: instytucje naukowo-badawcze, policja oraz jednostki samorządu terytorialnego.
- Kluczowymi partnerami zewnętrznymi w procesie realizacji strategii będą organizacje pozarządowe oraz podmioty ekonomii społecznej. Współpraca z nimi może mieć formę finansową, np. w postaci realizacji projektów w partnerstwie (w tym w ramach funduszy Unii Europejskiej oraz Europejskiego Obszaru Gospodarczego), czy zlecenia zadań publicznych oraz pozafinansową. Współpraca będzie podejmowana również z podmiotami wyznaniowymi, uczelniami i lokalnymi inicjatywami mieszkańców, a także innymi partnerami, zależnie od celu i rodzaju działania (np. sektorem prywatnym).
- Strategia została stworzona w duchu koncepcji Multilevel Governance, polegającej na wielopoziomowej partycypacji i współodpowiedzialności różnorodnych interesariuszy w realizacji zadań publicznych, w tym o charakterze społecznym.

II. Źródła danych wykorzystanych w diagnozie społecznej

DANE STATYSTYCZNE I ANALIZY

- Ocena Zasobów Pomocy Społecznej dla Mazowsza 2020, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, 2021.
- Rejestry i wykazy Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego w Warszawie
- Sprawozdania MRPiPS-03 za lata 2016–2020, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
- Inne dane Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, GUS, Komendy Głównej Policji, Urzędu ds. Cudzoziemców, Służby Więziennej, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Warszawie, Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi, Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, raporty Najwyższej Izby Kontroli
- Biuletyn Statystyczny Województwa Mazowieckiego, II kw. 2021, GUS, 2021
- Stan zdrowia ludności Polski w 2019 r., GUS, 2021
- Rozwój regionalny Polski – raport analityczny, GUS 2020
- Rolnictwo województwa mazowieckiego na tle kraju i pozostałych województw, GUS 2021
- Zasoby mieszkaniowe w województwie mazowieckim w 2020 r., GUS, 2021
- Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2020 r., GUS, 2020
- Poverty Watch 2021. Raport Polskiego Komitetu Europejskiej Sieci Przeciwdziałania Ubóstwu (EAPN Polska) na temat zasięgu ubóstwa w pierwszym roku pandemii COVID-19, 2021
- Stan środowiska w województwie mazowieckim, Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, 2020

DOKUMENTY STRATEGICZNE

- Wojewódzki Program Polityki Senioralnej na lata 2019–2021 dla Województwa Mazowieckiego, MCPS, 2019
- Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2025, MCPS, 2021
- Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2025, MCPS, 2021
- Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2025, MCPS, 2021
- Wojewódzki Program Pomocy i Oparcia Społecznego dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi na lata 2018–2022, MCPS, 2018

- Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2025, MCPS, 2021
- Wojewódzki Program Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy Realizacji Zadań na Rzecz Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych w Województwie Mazowieckim na lata 2019–2021, 2019
- Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021–2030, MCPS, 2021
- Strategia Polityki Społecznej dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014–2020, MCPS, 2014
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych 2030, Urząd m.st. Warszawy, 2021

III. Spis tabel, wykresów, map

Tabela 1. Cele szczegółowe Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030.....	6
Tabela 2. Działania prowadzone w ramach Strategii.....	8
Tabela 3. Dokumenty o charakterze strategicznym.....	10
Tabela 4. Składowe diagnozy społecznej Mazowsza.....	23
Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wg powodów (o liczbie rodzin powyżej 10 tys. w 2010 r.) w gminach województwa mazowieckiego w latach 2010–2020	25
Tabela 5. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wg powodów w regionach Mazowsza w 2020 r.....	26
Mapa: Stosunek liczby osób korzystających z pomocy i wsparcia do liczby mieszkańców w powiatach województwa mazowieckiego w 2020 r.	27
Tabela 6. Mocne strony systemu wsparcia społecznego na Mazowszu.	59
Tabela 7. Słabości działań w zakresie wsparcia społecznego na Mazowszu.	61
Tabela 8. Szanse dla poprawy efektywności polityki społecznej realizowanej na Mazowszu.	62
Tabela 9. Zagrożenia, które mogą obciążać system wsparcia społecznego na Mazowszu.	64
Tabela 10. Wskaźnik nr 1 do Priorytetu I.1.	71
Tabela 11. Wskaźnik nr 2 do Priorytetu I.1.	72
Tabela 12. Wskaźnik nr 3 do Priorytetu I.2.	72
Tabela 13. Wskaźnik nr 4 do Priorytetu I.2.	72
Tabela 14. Wskaźnik nr 5 do Priorytetu I.3.	72
Tabela 15. Wskaźnik nr 6 do Priorytetu I.3.	73
Tabela 16. Wskaźnik nr 7 do Priorytetu I.4.	73
Tabela 17. Wskaźnik nr 8 do Priorytetu I.4.	73
Tabela 18. Wskaźnik nr 9 do Priorytetu II.1.	74

Tabela 19. Wskaźnik nr 10 do Priorytetu II.1.	74
Tabela 20. Wskaźnik nr 11 do Priorytetu II.2.	75
Tabela 21. Wskaźnik nr 12 do Priorytetu II.2.	75
Tabela 22. Wskaźnik nr 13 do Priorytetu II.3.	75
Tabela 23. Wskaźnik nr 14 do Priorytetu II.3.	75
Tabela 24. Wskaźnik nr 15 do Priorytetu II.4.	76
Tabela 25. Wskaźnik nr 16 do Priorytetu II.4.	76
Tabela 26. Wskaźnik nr 17 do Priorytetu III.1.	77
Tabela 27. Wskaźnik nr 18 do Priorytetu III.1.	77
Tabela 28. Wskaźnik nr 19 do Priorytetu III.2.	77
Tabela 29. Wskaźnik nr 20 do Priorytetu III.2.	78
Tabela 30. Wskaźnik nr 21 do Priorytetu III.3.	78
Tabela 31. Wskaźnik nr 22 do Priorytetu III.3.	78
Tabela 32. Wskaźnik nr 23 do Priorytetu III.4.	78
Tabela 33. Wskaźnik nr 24 do Priorytetu III.4.	79
Schemat: Sposób wdrażania Strategii.	80